

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Ústav Dálného Východu

BAKALÁRSKA PRÁCA

Katarína Vinšová

**Fenomén zhustenej modernizácie a sociálne
problémy v Kórei**

**The phenomenon of compressed modernity and
social problems in Korea**

Vedúci práce: Mgr. Zuzana Vavrincová, MIS.

Praha 2015

Pod'akovanie

Na tomto mieste by som sa rada poďakovala pani Mgr. Zuzane Vavrincovej, MlS. za jej užitočné odborné rady, trpezlivosť, ochotu a pomoc pri spracovaní mojej bakalárskej práce.

Prehlásenie

1. Prehlasujem, že som predkladanú prácu spracovala samostatne a použila len uvedené pramene a literatúru.
2. Prehlasujem, že práca nebola využitá na získanie iného titulu.
3. Súhlasím s tým, aby práca bola sprístupnená pre študijné a výskumné účely.

V Prahe dňa 24.5.2015

Katarína Vinšová

Abstrakt

Cieľom tejto práce je predstaviť zhustenú modernizáciu v Kórei, ktorá tam prebiehala v druhej polovici 20. storočia a okrem rýchleho rozvoja krajiny priniesla so sebou mnohé problémy. V úvode je popísaný proces zhustenej modernizácie a po desaťročiach je ukázaný jej priebeh v Kórei. Hlavným cieľom práce je popísať vybrané najzávažnejšie problémy - preťaženosť rodiny, nedostatočná sociálna starostlivosť, problém kórejskej ekonomiky, častých nehôd a dualizmu - ktoré vznikli kvôli tomuto rýchlemu vývoju, a ktorým čelí dnešná kórejská spoločnosť. V závere je popísaná dnešná politika, ktorá sa snaží vyriešiť tieto problémy a zabrániť ich šíreniu.

Abstract

The aim of this thesis is to introduce the compressed modernity phenomenon in Korea that took place in the second half of the 20th century and in addition to the rapid development brought also a lot of social problems. This thesis explains the process of compressed modernity and describes its progress by decades. The main aim of this thesis is to introduce and analyze the most important problems - defamiliation, insufficient social welfare, problem of the Korean economy, problem of frequent accidents and dualism - that occurred because of the rapid development. Today's policy that is trying to solve these problems and stop their advancement is also described.

Kľúčové slová

zhustená modernizácia, Kórejská republika, sociálne problémy, ekonomický rast, sociálne zabezpečenie, dualizmus, čäbol, rodina

Keywords

compressed modernity, South Korea, social problems, economic growth, social welfare, dualism, chaebol, family

Obsah

Úvod.....	8
1. Zhustená modernizácia	10
1.1 Definícia zhustenej modernizácie.....	10
1.2 Zhustená modernizácia v Kórei	11
1.3 Dimenzie zhustenej modernizácie	13
1.4 Podmienky začiatku zhustenej modernizácie	14
2. Obdobie zhustenej modernizácie	18
2.1 Šesťdesiate roky 20. storočia	19
2.1 Sedemdesiate roky 20. storočia	20
2.1 Osemdesiate roky 20. storočia.....	21
2.1 Deväťdesiate roky 20. storočia a nástup krízy.....	23
3. Sociálne problémy	25
3.1 Preťaženosť rodiny	25
3.1.1 Rodina v kórejskej spoločnosti.....	25
3.1.2 Pokles pôrodnosti	27
3.1.3 Neskoré manželstvo, rozvodovosť a život bez rodiny.....	29
3.1.4 Starnutie populácie	30
3.2 Sociálna starostlivosť.....	31
3.2.1 Dôchodky.....	33
3.2.2 Podpora príjmov obyvateľstva	34
3.2.3 Nedostatky sociálneho zabezpečenia.....	35
3.3 Problém čäbŏlov	36
3.3.1 Čäbŏly.....	36
3.3.2 Vzostup čäbŏlov	37
3.3.3 Zamestnanci čäbŏlov	39
3.3.4 Súčasná situácia	40
3.4 Nehody.....	41
3.4.1 Most Sŏngsu	41
3.4.2 Obchodné centrum Sampchung.....	42
3.4.3 Trajekt Sewŏl.....	43
3.5 Dualizmus	44

3.5.1	Trh práce.....	44
3.5.2	Pracujúce ženy.....	46
3.5.3	Vzdelanie.....	47
4.	Súčasná situácia a navrhované riešenia.....	50
	Záver.....	55
	Bibliografické odkazy.....	56

Úvod

Hlavným cieľom tejto práce je predstaviť pojem zhustenej modernizácie v Kórei, ktorá tam prebiehala v druhej polovici 20. storočia a poukázať na problémy, ktoré v dnešnej dobe trápia Kóreu práve kvôli tomuto aspektu jej vývoja.

V prvej kapitole je pojem zhustenej modernizácie predstavený najmä zo všeobecnejšieho a teoretickejšieho hľadiska a opiera sa hlavne o práce profesora Čang Kyöng-söpa (장경섭), ktorý ako prvý použil tento výraz na popis vývoja Kórei v deväťdesiatych rokoch 20. storočia. Druhá kapitola popisuje priebeh zhustenej modernizácie v Kórei po desaťročiach. Je tu popísaný najmä ekonomický a politický vývoj druhej polovice 20. storočia, v ktorej modernizácia nastala a sú tu zhrnuté najdôležitejšie zmeny, ktoré nastali v kórejskej spoločnosti.

Hlavná časť práce popisuje vybrané sociálne problémy, ktoré vyplynuli zo zhustenej modernizácie. Táto práca nerozoberá úplne všetky problémy, pretože problémov vyskytujúcich sa v kórejskej spoločnosti a navzájom spolu súvisiacich je veľmi veľa. Dané problémy som si vybrala, pretože sú najčastejšie spomínané v rôznej literatúre a taktiež preto, že súčasná vláda im venuje najviac pozornosti. Na začiatku sa venujem problémom týkajúcim sa rodiny, ktoré súvisia s rôznymi typmi rodinných ideológií, ktoré sa miešajú v kórejskej rodine, a spôsobujú pokles pôrodnosti, nárast rozvodovosti a odkladania manželstva do neskoršieho veku a takisto starnutie populácie. S rodinou úzko súvisí problém sociálneho zabezpečenia v Kórei, ktorý nie je dostatočný a nepokrýva potreby svojho obyvateľstva. Hlavným dôvodom jeho nedostatočnosti je skutočnosť, že tento systém bol v Kórei predstavený relatívne nedávno, pretože konfuciánsky orientovaná spoločnosť sa až do nedávna sama starala o ľudí v núdzi. Ďalším, často spomínaným problémom je problém kórejskej ekonomiky, ktorý je problémom čabölov a snahou o obmedzenie ich obrovského vplyvu, ktorý majú na celú krajinu. Problém nehôd, ktoré sa v Kórei stávajú pomerne často, súvisí taktiež so zhustenou modernizáciou, pretože ľudia sa v rýchлом vývoji nestihli prispôsobiť novým technológiám a nestihli získať potrebné vedomosti k práci. Posledným problémom, ktorému sa táto práca venuje je problém dualizmu na trhu práce, vo vzdelaní a v účasti žien na pracovnom procese.

V závere táto práca popisuje a zhŕňa postupy a návrhy vlády na vyriešenie týchto problémov. Takisto sú tu popísané a zhodnotené účinky jednotlivých politík, ktorými sa vláda snaží pomôcť svojim obyvateľom.

Táto práca sa opiera o diela profesora Čang Kyöng- sŕpa, ktorý sa venuje problematike zhustenej modernizácie v Kórei najmä z teoretického a sociálneho hľadiska a z hľadiska rodiny. Procesu modernizácie nielen v Kórei ale aj v ostatných východoázijských krajinách sa okrem iných venuje Lawrence MaC Donald¹, ktorý ho popisuje najmä z ekonomického a politického hľadiska. David R. Henderson² a Čang Ha- džun (장하준)³ sa venujú tiež modernizácii východoázijského regiónu, analyzujú problémy, ktoré takýto vývoj prináša, sústredia sa však i na budúce perspektívy krajín nachádzajúcich sa v tomto regióne. Vývoju Kórei v tomto období z ekonomického a finančného hľadiska sa venuje napríklad Kim Sin- häng (김신행)⁴, Martin Hart- Landsberg a Paul Burkett⁵. Problémy dnešnej kórejskej spoločnosti sú v tejto práci doložené i rôznymi výskumami Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD), Svetovej banky, kórejských ministerstiev a kórejských štatistických databáz.

V celej práci je na prepis kórejských názvov použitá štandardná česká vedecká transkripcia. Keďže je práca venovaná Kórejskej republike, pojmom Kórea je označovaná práve táto časť Kórejského polostrova.

¹ MAC DONALD, Lawrence et al. 1993. *The East Asian miracle: economic growth and public policy*. New York: Oxford University Press. s.389. ISBN 0-19-520993-1.

² HENDERSON, David R. 1997. Fresh perspectives on East Asia's future: Lessons of East Asia's economic growth. In: *Orbis*. ISSN 0030-4387, Vol. 41, Issue 3, s. 427- 443.

³ CHANG, Ha- joon. 2006. *The East Asian development experience: the miracle, the crisis and the future*. London: Zed Books. 310 s. ISBN 978- 1- 84277-140-2.

⁴ KIM, Shin- haing. 2007. Finance and growth of the Korean economy from 1960 to 2004. In: *Seoul Journal of Economics*. ISSN 1225-0279, Vol. 20, No. 4, s. 377- 418.

⁵ BURKETT, Paul – HART- LANDSBERG, Martin. 2001. Economic crisis and restructuring in South Korea: Beyond the free market- statist debate. In: *Critical Asian Studies*, Vol. 33, Issue 3. ISSN 1467-2715, s. 403- 430.

1. Zhustená modernizácia

1.1 Definícia zhustenej modernizácie

Táto práca sa opiera o pojem zhustenej modernizácie, ktorý je používaný profesorom Čang Kjöng-söp od polovice 90tych rokov⁶ na popisanie situácie, ktorá nastala v Kórei v povojnovej dobe a sám ho definuje nasledovne:

„ Zhustená modernizácia je civilizačný stav, v ktorom ekonomické, politické, sociálne a kultúrne zmeny nastávajú v extrémne krátkej dobe a v ktorom dynamické spolužitie navzájom sa vylučujúcich historických a sociálnych prvkov vedie k vybudovaniu veľmi komplexného spoločenského systému.“⁷

Tento konkrétny pojem nie je používaný v kontexte povojnového vývoja iných krajín. Používaný je teda len v Kórei ale dal by sa aplikovať na popisanie vývoja krajín známych pod pojmom Ázijské tigre, kde okrem Kórey patrí i Hongkong, Singapur a Tajwan, ktoré zažili veľmi rýchly rast a rýchlu industrializáciu od začiatku šesťdesiatych rokov 20. storočia až do deväťdesiatych rokov 20. storočia, do nástupu Ázijskej finančnej krízy.⁸ Hosoya a Ochiaia tvrdia, že za touto zhustenou modernizáciou ázijských krajín stojí tradícia⁹, ideológia a aj politické rozhodnutia krajín, ktoré stavali do popredia rodinné hodnoty.¹⁰ Henderson zdôrazňuje úlohu štátu a úlohu politických rozhodnutí – orientácia ekonomiky na vývoz; nízke dane; minimálne sociálne zabezpečenie; vysoké investície do vzdelania, a teda ľudského kapitálu; represie finančného sektora, napr. pôžičky s nízkymi úrokmi pre vybrané firmy orientujúce sa na export – v tomto vývoji.¹¹ Page podobne tvrdí,

⁶ LEE, Hee- un. 2015. *Professor Chang Kyung- sup's theory on South Korea's compressed modernity* [online]. [citované 2015-15-04]. Dostupné na internete: <<http://www.useoul.edu/research/highlights?bbsidx=121271>>.

⁷ CHANG, Kyung- sup. 2010. *Compressed Modernity in Perspective: South Korean Instances and beyond*. Príspevok prednesený na Piatom svetovom kongrese Kórejských štúdií dňa 25-28. 10. 2010 na pôde Čínskej kultúrnej univerzity v Tchaj-pej na Taiwane. [citované 2015-05-01] Dostupné na internete: <http://congress.aks.ac.kr/korean/files/2_1393901162.pdf>.

⁸ GREGORY, Derek et al. 2009. Asian miracle/ tigers. In: GREGORY, Derek et al. *The dictionary of human geography*. Chichester: Blackwell Publishing Ltd. ISBN 978-1-4051-3287-9, s. 38.

⁹ Myslí sa tým najmä konfuciánska tradícia, ktorá oceňovala stabilitu, ťažkú prácu a lojalitu a oddanosť voči autorite a starším. Hosoya a Ochiaia však zdôrazňujú, že aj Ázijské krajiny bez konfuciánskej tradície alebo so slabou konfuciánskou tradíciou, pokladajú za základ spoločnosti a rodiny rešpekt a úctu k starším, a teda aj k rodičom.

¹⁰ HOSOYA, Leo Aoi - OCHIAI, Emiko. 2014. *Transformation of the intimate and the public in Asian modernity*. Leiden: Brill. ISBN 978-90-04-25223-3, s. 23.

¹¹ HENDERSON, D. R. 1997, s. 433- 434.

že ekonomika orientovaná na export zohrala dominantnú úlohu v tomto rýchлом rozvoji.¹² Čang Ha- džun popri zdôrazňovaní úlohy štátu taktiež kritizoval ideológiu voľného trhu a obchodu, ktorá tvorila základ neoklasickej ekonómie. Výskumom ľudských zdrojov, prírodných zdrojov, infraštruktúry, priemyselných skúseností a zahraničnej pomoci zistil, že počiatočné podmienky východoázijských krajín sú viac-menej zhodné s podmienkami subsaharskej Afriky. A tým poukázal na fakt, že zvolená politika je oveľa dôležitejšia než počiatočné podmienky pri rozvoji krajiny.¹³ Koniec koncov aj podľa Medzinárodnej banky pre obnovu a rozvoj Ázijské krajiny, ktoré zažili „zázračný“ rast (Japonsko, Hongkong, Kórea, Singapur, Tajwan, Indonézia, Malajzia, Thajsko) sú krajinami s rôznymi ekonomikami, zásobami prírodných zdrojov, s rôznou populáciou, kultúrou aj politikou. Táto banka takisto poukazuje na najdôležitejšie rozhodnutia týchto krajín pri dosahovaní tohto pokroku- stabilná makroekonómia, vzdelávanie v skorom veku, nepodceňovanie poľnohospodárstva, otvorenosť nápadom a technológiám z iných krajín. Takisto však poukazuje aj na chyby tohto vývoja- podpora len jedného konkrétneho odvetvia priemyslu, silne negatívna úroková miera a dotácie dlžníkom, ktoré narúšajú finančný systém krajiny, poskytovanie úveru bez dostatočného monitorovania a výberu dlžníkov.¹⁴

1.2 Zhustená modernizácia v Kórei

V zhustenej modernizácii nie je dostatok času a bohatstva na to, aby sa štát venoval všetkým odvetviám ktorým by mal. Kórejci tak boli donútení budovať sociálny štát a ekonomicky rásť v rovnakom čase.¹⁵ Bohužiaľ sa im to nepodarilo a sociálne zabezpečenie svojich obyvateľov štát v tejto dobe zanedbával, zneužíval prácu svojich obyvateľov, a takisto zanedbával ich základné sociálne práva. Ukázalo sa že to, čo si ťažkou prácou vybudovali v takom zhone, prináša neočakávané náklady a riziká, ktoré ohrozujú samotnú stabilitu systému, budúci rozvoj a spôsobujú súčasné sociálne a ekonomické problémy krajiny.¹⁶

V číslach táto modernizácia od roku 1960 do roku 1995 predstavovala 238- násobný nárast celkového HNP, 128- násobný nárast HNP na obyvateľa, znásobenie celkového vývozu

¹² PAGE, John. 1994. The East Asian miracle: Four lessons for development policy. In: National Bureau of Economic Research Macroeconomics Annual, Vol. 9, s. 220.

¹³ CHANG, H. 2006, s. 175.

¹⁴ MAC DONALD, L. et al. 1993, s. 8-10.

¹⁵ HOSOYA, L. - OCHIAI, E, s. 24.

¹⁶ CHANG, Kyung- sup. 1999. Compressed modernity and its discontents: South korean society in transition. In: *Economy and Society*, Vol. 28, No.1.ISSN 0308-5147, s. 30.

3 813-krát a celkového dovozu 393-krát. Ekonomická štruktúra sa zmenila a podiel primárneho sektora na HDP klesol z 36,8% v roku 1960 na 6,6% v roku 1995, podiel výrobného a ťažobného odvetvia sa zvýšil z 15,9% v 1960 na 27,2% v 1995 a podiel odvetvia služieb takisto narástol z 47,3% na 66,2% v týchto rokoch. Poľnohospodárska populácia sa v týchto rokoch zmenšila z 58,2% na 11,6%, a tým môžeme deklarovať prerod z agrárnej spoločnosti na industriálnu spoločnosť v tejto dobe.¹⁷

Keď sa pozrieme na zmeny, ktoré ovplyvnili každodenný život Kórejcov tejto doby, tak určite treba spomenúť dlhý priemerný pracovný týždeň, ktorý sa počas doby modernizácie síce príliš nezmenil ale mal až 51,6 hod. V tomto období sa takisto výrazne zlepšil zdravotný stav a predĺžil sa tak život jednotlivca z priemeru 52,4 rokov v roku 1960 na 72,8 rokov v 1993. Pôrodnosť sa znížila zo 6 detí v roku 1960 na 1,8 dieťaťa v roku 1994, úroveň vzdelania sa náramne zvýšila a v roku 2005 až 90% Kórejcov bolo zapísaných do škôl tretieho stupňa, zatiaľ čo v roku 1966 až 79,6% Kórejcov malo iba základné alebo žiadne vzdelanie.¹⁸

Pri takto rýchlej modernizácii sa tradičné hodnoty Kórejcov (orientácia na minulosť; ekonomické, politické a právne vzťahy orientované na príbuzenstvo; emocionálny, poverčivý a rezignovaný prístup k svetu) nestihli zmeniť na moderné hodnoty (uprednostňovanie pokroku pred tradíciami; pozícia jednotlivca v spoločnosti záleží na osobnom úspechu viac než na príbuzenstve; pozeranie sa do budúcnosti radšej než do minulosti), ako sa to podarilo napr. v Európe alebo v Spojených štátoch amerických, ktoré mali na zmenu oveľa dlhší čas.¹⁹ V Kórei však táto zmena hodnôt nenastala sociálnou revolúciou, ktorá by zvrhla archaické tradície a nahradila ich novými kultúrnymi a ideologickými prvkami, najmä zo Spojených štátov amerických a z Japonska. Namiesto toho v Kórei začali koexistovať domáce a zahraničné prvky, a takisto aj tradičné, moderné a postmoderné trendy. Profesor Čang túto situáciu popisuje ako tzv. náhodný pluralizmus vytvorený historickým vývojom a závislosťami na vonkajších udalostiach. Prvky požičané zo Západu tak vytvorili ideologický, inštitucionálny a aj kultúrny základ štátu a sociálnych organizácií. V kapitole 3 je ukázané, že to spôsobilo veľký rozpor napríklad v ideológiách rodín, kedy sú nútené existovať pod jednou strechou viaceré rodinné názory a predstavy, ktoré vyúsťujú v medzigeneračné konflikty. Kórejci sú dodnes veľmi hrdí na to, že dosiahli

¹⁷ CHANG, K. 1999, s. 32-33.

¹⁸ Ibid, s. 32-33.

¹⁹ *Development as modernisation and economic growth: The post- Second World War world order* [online]. s.a. [citované 2015-15-04]. Dostupné na internete: < http://www.soas.ac.uk/cedep-demos/000_P519_UP_K3736-Demo/unit1/page_07.htm>.

modernizáciu v oveľa kratšom čase než Západ, napriek tomu, že modernizácia prišla na úkor niečoho iného.²⁰

1.3 Dimenzie zhustenej modernizácie

Profesor Čang vytvoril koncept piatich dimenzií (Obrázok 1.), ktoré nám majú pomôcť lepšie pochopiť a porozumieť procesu zhustenej modernizácie a implikáciám tohto procesu na celú kórejskú spoločnosť. Keďže modernizácia nastala vo veľmi zhustenom priestore a čase, na jednej osi je umiestnený čas, ktorý zahŕňa okrem doby trvania aj historický čas, a priestor, ktorý odráža fyzický aj kultúrny priestor. Na druhej osi sa objavuje kondenzácia, ktorá predstavuje skrátenejší proces potrebný k pohybu alebo zmene medzi dvoma bodmi v čase alebo dvoma bodmi v priestore ([I], [II]), a kompresia, ktorá predstavuje koexistenciu rôznych zložiek niekoľkých civilizácií existujúcich v rôznych časoch alebo priestoroch, ktoré sa navzájom ovplyvňujú ([III], [IV]).²¹

	Čas	Priestor
Kondenzácia	[I]	[II]
Kompresia	[III]	[IV]

Obrázok 1. Päť dimenzií zhustenej modernizácie (Chang, 2011)

V Dimenzii [I] Kórea skrátila čas potrebný na premenu z chudobnej agrárnej spoločnosti na pokročilú industriálnu spoločnosť pomocou rapidnej industrializácie a rapidného ekonomického rastu. To, čo Západné krajiny dosiahli sociálne, politicky a najmä ekonomicky za viac než dve storočia, Kórejci dosiahli za menej než polstoročie. Čím rýchlejšie nastane proces modernizácie, za tým úspešnejšiu sa krajina pokladá napriek

²⁰ CHANG, K. 1999, s. 33-34.

²¹ CHANG, K. 2010, s. 7.

rôznym problémom a obetiam, ktoré vznikajú. Dimenzia [II] poukazuje na zmenu priestorového usporiadania krajiny, ktorá mala priniesť rôzne prvky Západnej civilizácie (kopírovanie Západnej kultúry, inštitúcií, atď.) a bola dôsledkom prevahy vonkajších vplyvov v Kórei, najmä vplyvu Japonska a Spojených štátov amerických. Táto zmena priestorového usporiadania je viditeľná napríklad na urbanizácii. Dimenzia [III] odráža kolíziu tradičných, moderných a postmoderných prvkov, ktoré v Kórei koexistujú. Dimenzia [IV] odráža koexistenciu a vzťahy medzi zahraničnými a celosvetovými prvkami a domácimi prvkami, napr. v podobe nespravodlivého obetovania roľníkov a vidieckeho obyvateľstva pre potreby ostatných. Dimenzia [V] vzniká prelínaním sa štyroch spomínaných dimenzií, ktoré tak tvoria prostredie ohrozujúce ďalšie sociálne javy. Rozdielne hodnoty a ideológie tak môžeme vidieť v rodinách, školách a aj v pracovnom prostredí rôznych spoločností. To, že hodnoty Západného sveta sa do Kórei dostali veľmi rýchlo a zmiešali sa s už existujúcimi domácimi, tradičnými hodnotami bez nejakého systematického rádu a harmonizácie, viedlo k dnes existujúcemu pluralizmu hodnôt, ideológií a inštitúcií.²²

1.4 Podmienky začiatku zhustenej modernizácie

Jedny z najdôležitejších podmienok, ktoré sa podľa Čanga, Eckerta a ďalších podieľali na vzniku zhustenej modernizácie v Kórei, ktorá nastala najmä po roku 1960 sú:

- a. nesprávny začiatok modernizácie- úplný počiatok kórejskej modernizácie nastal už za Japonskej okupácie. Táto modernizácia však nebola modernizáciou pre Kóreu ale tak, ako sa to stalo v množstve ďalších kolonizovaných krajín, bola to modernizácia v prospech okupanta- Japonska. Síce vybudovali v Kórei rozsiahlu infraštruktúru ciest, železníc, prístavov, telegrafných a telefónnych spojov, vládnych budov, založili ťažký priemysel (najmä však na území dnešnej Severnej Kórei) a zvýšili produktivitu investíciami do zdravia a vzdelania, ale bola to modernizácia, ktorá mala uľahčiť život Japoncom a nie Kórejcom. Všetko bolo budované v súlade s ekonomickými a strategickými plánmi Japonska. Popri tomto nezaujme o Kóreu teda vyťažili nerastné bohatstvo krajiny (železo, wolfram, zlato, striebro a uhlie) a lesné zdroje.²³

²² CHANG, Kyung- sup. 2011. *South Korea under compressed modernity: Familial political economy in transition*. London: Routledge. ISBN 978-0-415-69309-7, s. 6-7.

²³ *The Japanese role in Korea's economic development* [online]. s.a. [citované 2015-15-04]. Dostupné na internete: < <http://countrystudies.us/south-korea/46.htm>>.

Potrebu modernizácie si uvedomovali aj samotní Kórejci a napr. Klub nezávislosti (독립협회; 1896-1898) sa venoval okrem iniciácie hnutia za demokraciu a ľudské práva a boja za národnú nezávislosť aj seba posilneniu pomocou zakladania škôl, budovania dielní atď.²⁴

- b.** Kórejský polostrov sa stal dejiskom Studenej vojny (počiatok Amerikanizácie)- po skončení 2. svetovej vojny a po oslobodení Kórey spod nadvlády Japonska sa na polostrove ihneď vytvoril ďalší medzinárodný boj o moc medzi kapitalistickými Spojenými štátmi americkými a komunistickým Sovietskym zväzom. Spojené štáty americké sa ujali Kórei najmä zo strachu z prípadnej ruskej kontroly celého polostrova a začali tam boj s komunizmom pomocou americkej armádnej ochrany a s ekonomickou pomocou.²⁵
- c.** vojna a povojnová obnova- trojročná občianska vojna v Kórei nič nevyriešila a okrem veľkého čísla ľudských obetí zdevastovala obe časti krajiny- priemyselné podniky, obytné domy a aj infraštruktúru krajiny. Sami si zničili to málo pozitívnych vecí, ktoré im priniesla Japonská okupácia.²⁶ Za tieto tri roky si takisto zničili tradičné hodnoty, záujmy a zdroje, a tým otvorili cestu k rýchlej spoločenskej a ekonomickej reštrukturalizácii.²⁷
- d.** dôležitá úloha štátu a rýchly vývoj dohánajúci úroveň ostatných krajín- už od príchodu do Kórei Američania nerešpektovali kórejskú vládu, rušili rozšírené ľudové výbory a založili Vojenskú správu armády Spojených štátov v Kórei. Navyše politický režim, ktorý v Kórei Američania zaviedli nebol priveľmi kompatibilný s kórejskou spoločnosťou. Štátom vedený ekonomický rozvoj nastal najmä pod vojenským vedením štátu v dobe vlády Pak Čong- huiho (박정희). Snaha o rýchlu industrializáciu, zatiaľ čo sa snažili

²⁴ ECKERT, Carter J. et al. 2009. *Dějiny Koreje*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. 424 s. ISBN 978-80-7106-580-7, s. 169- 170.

²⁵ REGIL, Alvaro J. de. 2001. *Development with assymetries: The third world and its post- war development strategies* [online]. [citované 2015-05-03]. Dostupné na internete: <https://www.academia.edu/800568/Development_with_Asymmetries_The_Third_World_and_its_Post-War_Development_Strategies>.

²⁶ ECKERT, C. J. et al. 2009, s. 249-250.

²⁷ CHANG, K.. 2010. s. 21.

zachovať tradičné hodnoty a spoločenský rád, vyvrcholila mnohými zanedbanými a nerozvinutými odvetviami štátu.²⁸

- e. modernizácia bez sociálnej revolúcie- takmer všetky krajiny „Tretieho sveta“ sa pokúšali dosiahnuť rozvoj pomocou štátom vedeného ekonomického rozvoja. V Kórei tento štát tvorila silne antikomunistická elita, na počiatku na čele s I Süng- manom (이승만).²⁹

Sociálna revolúcia, ako nastala v mnohých Západných krajinách (Francúzsko, Veľká Británia, atď), nahradzuje jeden spoločenský systém druhým. Keď však táto revolúcia nenastane a proces modernizácie áno, ako napr. v Kórei, tak dôjde k zmiešaniu tradičných hodnôt a ideológií s tými modernými.

- f. výhody a nevýhody neskorého rozvoja, závislá modernizácia- medzi výhody neskorého vývoja, ktoré Kórea spolu s viacerými krajinami Tretieho sveta využila pri rozvoji, patrí najmä technológia a vedomosti z vyspelých krajín, ktoré im boli k dispozícii. Alice Amsden poukázala na fakt, že v počiatočnej fáze rozvoja bolo najdôležitejšie získavanie technológií a vedomostí od ostatných, zatiaľ čo v poslednej dobe sú najdôležitejšie už Kórejcami vytvorené technológie a vedomosti. Bohužiaľ však technológie a znalosti získané od ostatných krajín často prišli za cenu spoločenského, ekologického a ekonomického rizika, ktoré nie je nezvyčajné pri požičaných technológiách, inštitúciách a činnostiach.³⁰

- g. medzinárodná politická ekonómia a globálna ekonomická reštrukturalizácia- počas Studenej vojny bola Kórea veľmi dôležitá pre Spojené štáty americké zo strategického hľadiska, a preto jej ochotne poskytli vojenskú, politickú aj ekonomickú podporu v podobe prístupu k ich technológiám, vedomostiam, a takisto aj na ich trh, čo umožnilo Kórei naštartovať modernizáciu zvýšením exportu na americký trh. V dnešnej dobe so stále pokračujúcou globálnou ekonomickou reštrukturalizáciou, ktorá odkláňa priemysel od ľahkého k ťažkému, v Kórei vzrastá konkurencia.³¹

²⁸ CHANG, K. 2010, s. 21-22.

²⁹ ECKERT, C. J. et al. 2009, s. 252.

³⁰ CHANG, K. 2010, s. 24.

³¹ Ibid, s. 25-26.

h. kozmopolitizmus- v Kórei môžeme niekedy vidieť prílišnú svetovosť a túžbu podobať sa Západu. Tento jav môžeme vidieť najmä v hlavnom meste Söul, na fasádach moderných budov, na vybavení Söulu atď. Takisto sa snažia vynikať vo všetkom tom, v čom vynikajú samotní Američania- hudba, baseball, futbal atď. A pritom sú všetky tieto veci pokladané za vysoko národné.³²

³²CHANG, K. 2010, s. 26.

2. Obdobie zhustenej modernizácie

Všetky podmienky spomínané v predchádzajúcej kapitole prispeli k začiatku obdobia zhustenej modernizácie, ktoré v Kórei nastalo v druhej polovici 20. storočia a trvalo až do nástupu Ázijskej finančnej krízy. Modernizácia v Kórei začala ako následok japonskej koloniálnej nadvlády a plne sa rozvinula najmä v šesťdesiatych rokoch 20. storočia, počas vlády Pak Čöng- hüiho. Z tohto dôvodu som nasledujúce podkapitoly rozdelila po desaťročiach od šesťdesiatych rokov 20. storočia.

Miera rastu reálneho HDP v roku 1960, teda na začiatku obdobia modernizácie, predstavovala len 1,2%, v roku 1968 už 13,8%, o jedno desaťročie neskôr v roku 1978 9,3% a v roku 1988 10,6%. Po zasiahnutí Kórei Ázijskou finančnou krízou v roku 1997 jej rast klesol až do záporných čísel a v roku 1998 miera rastu bola -6,9%.³³ Vzhľadom na tieto veľmi vysoké čísla je teda pochopiteľné prečo Kórejci v dnešnej dobe nie sú spokojní s nízkou mierou rastu HDP, ktorá v roku 2013 predstavovala 3%.³⁴

Po konci Kórejskej vojny (1950-1953) sa v Kórei dostal k moci prezident I Süng- man ale protestmi Kórejcov bol donútený odísť z tejto pozície. Prezident I sa sústredil na zjednotenie rozdelených Kórei a otázkam ekonomiky krajiny venoval menej pozornosti. Jeho vláda ale napríklad spolupracovala so Spojenými štátmi americkými pri príprave plánu ekonomického rozvoja Kórei.³⁵

Po vláde prvých dvoch prezidentov bola teda Kórea v päťdesiatych rokoch málo rozvinutou poľnohospodárskou krajinou, ktorá bola závislá na zahraničnej pomoci. Priemyselná výroba v povojnovom období sa sústreďovala iba na nevelký domáci trh, ceny tovarov postupne rástli a miera nezamestnanosti bola na vysokej úrovni.³⁶ Príjem na obyvateľa bol nižší než pred občianskou vojnou a bol tak jedným z najnižších na svete, 40% infraštruktúry bolo zničené a poľnohospodárska produkcia bola o 27% nižšia než pred vojnou.³⁷

³³ KIM, Shin- haing. 2007, s. 409- 410.

³⁴ GDP growth (annual %). S.a. In: World Bank [online]. s.a. [citované 2015-15-04]. Dostupné na internete: <<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG>>.

³⁵ VAVRINCOVÁ, Zuzana. 2014. Kórejská republika vo víre "take-off" v 60. rokoch 20. storočia - aplikácia teórie štádií ekonomického rastu W.W. Rostowa. In: *Miscellanea Asiae Orientalis Slovaca: Studia Orientalia Slovaca*; Supplementum 2. Bratislava: Univerzita Komenského, Filozofická fakulta, s. 158.

³⁶ KHALED, Mortuza. 2007. *Park Chung- hee's industrialization policy and its lessons for developing countries*. Príspevok prednesený na Svetovom zjazde Kórejských štúdií dňa 23-25. 08. 2007 v Busane. [citované 2015-15-05] Dostupné na internete: <<http://www.geocities.ws/mortuzakhaled/park.pdf>>.

³⁷ QOMAR, Muhammad. s.a. *Park Chung- hee and the economy of South Korea* [online]. [citované 2015-18-05]. Dostupné na internete: <https://www.academia.edu/5057806/PARK_CHUNG-HEE_AND_THE_ECONOMY_OF_SOUTH_KOREA>.

2.1. Šesťdesiate roky 20. storočia

V roku 1961 bol v Kórei nastolený prísny autoritársky režim keď sa k moci dostal Pak Čöng- hüi. Zaujímavé je, že napriek tomu, že sa dostal k moci štátnym prevratom, vyhlásil stanné právo a bol podporovaný vojenskou správou, tak je jedným z mála prezidentov, ktorého Kórejci schvaľujú a považujú za jedného z najužitočnejších. Do funkcie prezidenta oficiálne nastúpil až v roku 1963 keď vystúpil z armády. Za jedného z najužitočnejších prezidentov je považovaný najmä kvôli ekonomickému pokroku, ktorý si stanovil ako hlavný cieľ svojej vlády, a ku ktorému Kóreu aj skutočne doviedol. Ekonomický rozvoj viedol pomocou štátnych zásahov do priemyselných spoločností, tzv. vedeným kapitalizmom, ktorý mal v dlhom období viesť k rovnosti príjmov a verejných výhod. Na začiatku svojej vlády založil hlavne nový byrokratický systém, najal nových vzdelaných úradníkov zo Západu, a teda vyčistil skorumpovaný systém zavedený prvým prezidentom I Süng- manom.³⁸

Jedným z jeho hlavných prostriedkov dosiahnutia svojich cieľov bolo založenie Ekonomickej rady plánovania (ERP) v roku 1961, ktorá mala na starosti vytváranie 5-ročných rozvojových plánov, ktoré zahŕňali méty pre všetky dôležité ekonomické ukazovatele, t.j. pre investície, úspory, spotrebu, dovoz a vývoz. ERP mala vo svojich rukách obrovskú moc a mohla meniť dane, kontrolovať ceny tovarov, meniť povolenia na dovoz a investície a takisto mohla vydávať povolenia pre nové podniky. Taktiež dohliadala na obchodné banky a mala moc meniť ich politiku. V šesťdesiatych rokoch nadobudli platnosť prvé dva ekonomické plány.³⁹

Cieľom prvého ekonomického plánu (1962-1966) bolo vytvoriť dobrý základ pre industrializáciu, ktorou by sa zabezpečilo účinné rozdelenie zdrojov a Kórea by dosiahla sebestačnosť, a dosiahnuť 7,2%-ný ekonomický rast. Tohto cieľu mal Pak v pláne dosiahnuť podporou vývozu a zvýšením prílevu zahraničnej meny. Problémom tohto ctižiadostivého plánu bol však nedostatok finančných prostriedkov.⁴⁰ Druhý ekonomický plán (1967-1971) taktiež vyžadoval mnoho finančných prostriedkov, pretože jeho cieľom bolo zmodernizovať štruktúru priemyslu a vybudovať priemysel, ktorý by nahradil dovoz zo zahraničia.⁴¹

Pak teda v prvom kroku musel získať peniaze na ekonomický rozvoj a modernizáciu krajiny. Keďže sám navštevoval vojenskú akadémiu v Tokiu a hovoril plynulo japonsky, bol

³⁸ KHALED, M. 2007. [online]

³⁹ QOMAR, Muhammad. s.a. [online]

⁴⁰ KHALED, M. 2007. [online]

⁴¹ QOMAR, Muhammad. s.a. [online]

veľmi ovplyvnený Japonskom, a teda na rozdiel od I Süng-mana, zastával projaponský postoj. V roku 1965 sa mu podarilo, napriek odporu verejnosti na oboch stranách, uzavrieť s Japonskom normalizačnú zmluvu, ktorá im okrem iného priniesla obrovský kapitál. Japonsko sa tak stalo najdôležitejším obchodným partnerom Kórei a posunulo Spojené štáty americké až na druhé miesto. Takisto japonské zahraničné investície v Kórei tvorili viac než polovicu všetkých zahraničných investícií v tomto období. Ďalší kapitál Kórea získala vďaka zapojeniu sa do Vietnamskej vojny od Spojených štátov amerických. Okrem kapitálu tak kórejské firmy získali neoceniteľné skúsenosti a kontakty, ktoré neskôr využili pri vývoze svojich tovarov.⁴² Pre získanie zahraničného kapitálu Pak taktiež zmenil zákon aby do Kórei mohli investovať aj krajiny, s ktorými Kórea nemá uzavreté diplomatické vzťahy. Pakov systém takisto podporil zahraničné pôžičky tak, že najväčšie kórejské banky sa zaručovali splatiť pôžičky v prípade ak by dlžník nedodrжал svoje záväzky.⁴³

Ďalším dôležitým zdrojom, ktorý stojí za úspechom Pakovej vlády pri dosahovaní ekonomického rozvoja bola skupina rodinných konglomerátov, čäbŏlov. Čäbŏly počas vlády I Süng-mana dostávali rôzne výhody za úplatky. Tie najväčšie Pak na začiatku svojej vlády obvinil z nezákonného obchodovania a zabavil im majetky. Čäbŏly sa týchto obvinení zbavili tak, že podpísali dohodu, podľa ktorej museli svoj majetok darovať vláde pre tzv. národnú obnovu a svoju činnosť museli podriaďovať kórejskej vláde. Avšak na oplátku im Pak ponúkol ochranu a rôzne výhody ako zahraničné pôžičky, finančnú podporu, pevné mzdy a ochranu pred odbormi. Vybraná skupina čäbŏlov, ktorá sa v šesťdesiatych rokoch orientovala najmä na cementový priemysel, syntetické vlákna, elektrinu, hnojivá, železo a ropné rafinérie, teda stála za úspechom kórejského exportu. Industrializácia vedená čäbŏlmi vytvorila monopolistickú a oligarchickú kórejskú ekonomiku.⁴⁴

Veľký podiel na tom, že Pakova politika priniesla úspech mal jeho zákaz štrajkov a rozpustenie všetkých odborov, ktoré ak chceli opäť vzniknúť museli byť schválené vládou.⁴⁵

2.2. Sedemdesiate roky 20. storočia

V sedemdesiatych rokoch stále pokračoval Pakov režim a boli zavedené ďalšie dva 5-ročné plány. Tretí 5-ročný plán (1972- 1976) mal za cieľ nastoliť vyváženosť medzi rozvojom

⁴² ECKERT, C. J. et al. 2009, s. 287.

⁴³ KHALED, M. 2007. [online]

⁴⁴ Ibid.

⁴⁵ Ibid.

priemyslu a poľnohospodárstva a vytvoril' priemyselnú štruktúru orientujúcu sa na vývoz najmä ťažkého a chemického priemyslu. Štvrtý a zároveň posledný 5- ročný plán Pakovej vlády (1977-1981) zahŕňal vytvorenie nezávislého ekonomického rozvoja a spravodlivé rozdelenie výsledkov úspechu. Ďalej tento plán podporoval ten priemysel, ktorý bol konkurencieschopný na medzinárodných trhoch.⁴⁶

Pak vyhlásil v sedemdesiatych rokoch hnutie na podporu vedy, a tým podporil odborné vzdelávanie najmä v oblasti technológií a ich rozvoja a vytvoril tak technologicky vzdelanú pracovnú silu. Takisto začal podporovať oceľový priemysel, priemysel neželezných kovov, stavbu lodí a strojných zariadení, elektronický a chemický priemysel. Do roku 1980 až 67,1% národných investícií bolo investovaných do týchto šiestich odvetví. Takisto tieto odvetvia dostali rôzne daňové úľavy a pre podporu priemyslu vláda poskytla potrebné vybavenie ako cesty, prístavy, elektrinu a vodu.⁴⁷

Vyváženosť medzi rozvojom priemyslu a poľnohospodárstva, teda cieľ tretieho 5- ročného plánu, sa Pak snažil dosiahnuť pomocou Hnutia za nový vidiek (새마을 운동), ktorým sa snažil zmodernizovať vidiek a priblížiť ho tak k úrovni miest. Snažil sa tak zmenšiť rozdiel medzi rastom priemyslu a poľnohospodárstva, medzi príjmami poľnohospodárov a príjmami ľudí žijúcich v mestách, a tým zabrániť stále narastajúcej urbanizácii, ktorá spôsobovala presun mládeže do miest a zanechávala tak postarších vidiečanov bez potrebných novodobých schopností osamotených na vidieku. Toto hnutie tak malo viesť k zlepšeniu životných podmienok na vidieku a k zvýšeniu životnej úrovne vidiečanov. Hlavnými cieľmi Hnutia za nový vidiek bola modernizácia zariadení a infraštruktúry na vidieku a zvýšenie možností práce, ktoré by viedli k zvýšeniu príjmov a životnej úrovne vidiečanov. Hnutie sa dá považovať za úspešné keďže viedlo k vybudovaniu tovární na vidieku, k zvýšeniu investícií do vidieku, a takisto vytvorenie nových pracovných príležitostí viedlo k rastu príjmov farmárov až o 9,5% ročne medzi rokmi 1970 a 1979.⁴⁸

2.3. Osemdesiate roky 20. storočia

V osemdesiatych rokoch bola už kórejská ekonomika naštartovaná a na ich začiatku rástla naďalej napriek problémom, ktoré začali byť viditeľné. Najväčším jej problémom bola závislosť na zvyšku sveta, najmä na Spojených štátoch amerických a na Japonsku. V roku

⁴⁶ QOMAR, Muhammad. s.a. [online]

⁴⁷ KHALED, M. 2007. [online]

⁴⁸ QOMAR, Muhammad. s.a. [online]

1986 kórejský zahraničný dlh predstavoval až 50% kórejského HDP, a bol tak jedným z najväčších zahraničných dlhov spomedzi rozvojových krajín sveta. Rovnako bola závislá aj na zahraničnej technológii, a teda mala veľmi slabú domácu technologickú základňu. Jej orientácia na vývoz začala narážať na rôzne ochranárske bariéry, a to najmä na americkom trhu. Ďalším problémom bolo nerovnomerné rozdelenie prostriedkov, ktoré spôsobilo hromadenie národného bohatstva v rukách elity, a takisto aj narastajúca nespokojnosť robotníkov.⁴⁹

Pre osemdesiate roky je typická liberalizácia kórejského trhu, ktorá bola z časti spôsobená aj nátlakom Spojených štátov amerických, ktorému Kórea nedokázala odolať keďže bola na ich trhu závislá. Takisto bola závislá na Japonsku a okrem ich kapitálu a technológií bola taktiež závislá na dovezených japonských polotovaroach, ktorým Spojené štáty americké nedokázali konkurovať. Verejnosť začala kritizovať ekonomickú závislosť krajiny na Spojených štátoch amerických a zaujímavé je, že nekritizovala jej závislosť na Japonsku, ktorá bola z dlhodobého hľadiska nebezpečnejšia.⁵⁰

Napriek všetkým týmto problémom Kórea naďalej prosperovala aspoň v prvej polovici osemdesiatych rokov a podarilo sa jej znížiť svoju zahraničnú zadlženosť. Bolo tomu tak aj vďaka zhodnoteniu japonského jenu, ktorý viedol k narastajúcej konkurencieschopnosti kórejských produktov a vďaka poklesu svetových cien ropy a úrokových mier. V osemdesiatych rokoch sa navyše Kórea zmobilizovala aby sa ukázala v čo najlepšom svetle pred svetom a získala si tak uznanie v nadchádzajúcich olympijských hrách, ktoré sa konali v Söule v roku 1988. Kvôli politickej nestabilite, ktorá by mohla narušiť priebeh hier alebo ich aj dokonca zrušiť, bol vtedajší prezident Čön Du- hwan (전두환) nútený prijať určité sociálne reformy. Patrilo medzi ne nastolenie priamych volieb prezidenta, obnovenie občianskych práv pre politických väzňov, rešpektovanie ľudských práv a aj zrušenie cenzúry tlače. Reformy roku 1987 viedli k nárastu miezd a k narušeniu produkcie. V konečnom dôsledku teda ekonomická liberalizácia a zhodnotenie kórejského wönu viedli k zníženiu konkurencieschopnosti vývozu a k zdraženiu dovozu. V roku 1989 tak poklesol rast HDP na 6,5%.⁵¹

⁴⁹ ECKERT, C. J. et al. 2009, s. 298.

⁵⁰ Ibid, s. 299- 300.

⁵¹ ECKERT, C. J. et al. 2009, s. 276- 277, 300-301.

2.4. Deväťdesiate roky 20. storočia a nástup krízy

Kórejský rapídny ekonomický rozvoj prebehol počas vojenskej vlády. Prvý civilný prezident Kim Jöng- sam (김영삼) bol zvolený až v roku 1992 a Kórea tak mohla začať cestu demokratizácie, ktorá však so sebou priniesla aj problémy. V dobách liberalizácie sa začali ukazovať problémy kórejského ekonomického modelu a začal sa spomaľovať ekonomický rast. Takisto rástol počet protiamerických demonštrácií, korupčných škandálov neustále pribúdalo a vývoz klesal. Prezident Kim to vyriešil ekonomickými reformami, ktoré znížením daní a uvoľnením investičného systému mali priniesť voľnú súťaž na kórejských trhoch. V roku 1995 tak kórejská ekonomika rástla a Kórea tým upevnila svoje postavenie na svetových trhoch. Prepojeniu politiky a ekonomiky krajiny sa však nepodarilo zabrániť a korupčné škandály vznikali aj naďalej.⁵²

Graf 1. Nezamestnanosť v %.

Zdroj: *World development indicators*. S.a. In: World Bank [online]. [citované 2015-24-05]. Dostupné na internete: < http://data.worldbank.org/country/korea-republic#cp_wdi >.

Avšak s nástupom Ázijskej finančnej krízy (1997-1998) sa ekonomický rast zastavil, kórejský wöň sa znehodnotil a nezamestnanosť prudko stúpila (Graf 1.). Kríza pomohla urýchliť proces liberalizácie keďže Kórea prijala vysokú pôžičku od Medzinárodného menového fondu, ktorý si stanovil podmienku radikálnych zmien v štruktúre ekonomiky. Tieto zmeny mali pretrhnúť väzby medzi politikou a ekonomikou, zlepšiť funkčnosť

⁵² ECKERT, C. J. et al. 2009, s. 312- 313, 316.

čábölov, otvoriť kórejskú ekonomiku svetu a zaistiť pružnosť trhu práce. Nedostatky ekonomického modelu Pak Čöng- hüiho sa začali viac a viac prejavovať, ale spôsobili aj veľmi rýchlu obnovu po kríze. Už v roku 1999 sa rast HDP zo záporných čísel v roku 1998 vyšplhal až na +9,8% a nezamestnanosť opäť klesla pod 5%. Koniec deväťdesiatych rokov sa vyznačuje pokusmi štátu vymaniť sa z vplyvu čábölov a najmä pokusmi o užšiu horizontálnu diverzifikáciu odvetví, v ktorých podnikali.⁵³

Príklad Kórei nám ukazuje, že demokracia je menej potrebná pre samotný ekonomický rast než je samotná ekonomická sloboda, a že kórejské autoritatívne režimy druhej polovice 20.storočia nijak nebránili jej rozvoju.⁵⁴ Modernizácia Kórey prebehla ruka v ruke s ekonomickým rastom, ktorý poskytoval Kórei potrebné finančné prostriedky a hlavne otvoril Kóreu svetu a novým možnostiam. V 21. storočí sa kórejský rast spomalil ale kórejská ekonomika naďalej rástla. V dnešnej dobe napriek tomu, že Kórejci volajú po obnovení dvojciferného rastu HDP, sa kórejská vláda najviac sústreďuje na odstránenie problémov spôsobených nekompatibilitou ekonomickej štruktúry so stále prebiehajúcou demokratizáciou.

⁵³ ECKERT, C. J. et al. 2009, s. 318, 321- 322.

⁵⁴ HENDERSON, D. R. 1997, s. 443.

3. Sociálne problémy

Zhustená modernizácia napriek mnohým pozitívnym zmenám priniesla aj veľa problémov, ktoré sa začali postupne objavovať v kórejskej spoločnosti. Tieto zmeny zasahovali do viacerých oblastí a prenikli až do každodenného života Kórejcov.

3.1. Preťaženosť rodiny

3.1.1. Rodina v kórejskej spoločnosti

Vedľa rapídneho ekonomického pokroku stojí spoločnosť, ktorá je v Kórei založená na rodinne- orientovanom sociálnom ráde, t.j. rodina má silný vplyv na spoločenský poriadok a taktiež na súkromný život. Klasická teória modernizácie však hovorí, že pri procese modernizácie sa na tento sociálny rád zabudne, pretože sa bude vnímať ako niečo archaické a zastarané. V Kórei sa spojili tieto dva trendy a navzájom sa ovplyvnili tak, že zhustená modernizácia z veľkej časti nastala vďaka rodine a naopak veľa problémov, ktoré dnes zažíva Južná Kórea je spojených práve s rodinou.⁵⁵

Aby sme pochopili sociálne problémy vyplývajúce z preťažnosti rodiny, musíme najprv porozumieť tomu, ako vyzerá rodina v Kórei a akým problémom čelí. Kórejci hľadali materiálnu, fyzickú a aj psychologickú podporu v rodine v dobách, kedy sa nemohli spoliehať na podporu a ochranu štátu. Toto obdobie v Kórei predstavovalo veľmi dlhú dobu od kolonizácie, cez občiansku vojnu a vojenskú vládu až k modernizácii, a teda rodina predstavuje veľmi dôležitú jednotku spoločnosti. Predĺženie priemerného života Kórejca o 20,4 rokov behom tridsiatich troch rokov prispelo k tomu, že dnes sa v jednej rodine nachádzajú rodinní príslušníci s veľmi odlišnými názormi. Je to aj kvôli tomu, že každý z nich si nesie úplne iné životné skúsenosti z toho množstva zmien, ktoré v Kórei nastali počínajúc Japonskou okupáciou, občianskou vojnou, Amerikanizáciou, industrializáciou, urbanizáciou, informatizáciou a až po snahu o obnovenie tradícií. Tak v jednej rodine vzniká tzv. náhodný pluralizmus a podľa profesora Čanga sa v typickej kórejskej rodine stretávajú štyri typy rodinných ideológií.⁵⁶

⁵⁵ CHANG, K. 2011, s. 14-15.

⁵⁶ CHANG, Kyung- sup. 2003. The state and families in South Korea's compressed fertility transition: A time for policy reversal? In: *Journal of Population and Social Security (Population)*. ISSN 1348-7191, Supplement to Volume 1. s. 598.

- a.** Konfuciánska- ideológia, ktorá je v Kórei stále tou najrozšírenejšou s jej dlhou tradíciou siahajúcej až do dôb Čosönu. Mimo iné sa veľmi rozšírila v období povojnovej obnovy, kedy bola rodina využívaná na ochranu a kontrolu jednotlivcov a konfucianizmus bol propagovaný za účelom zbavenia štátu zodpovednosti za spoločenskú stabilitu. Do popredia stavia morálnu hierarchiu a podporu vzťahov medzi pohlaviami a generáciami. Zatiaľ čo v rodine boli zdôrazňované tradičné hodnoty, vo všetkých ostatných spoločenských sférach prebiehala modernizácia. Spôsobilo to napríklad to, že ženy nebojovali o svoje postavenie v spoločnosti spolu so zvyškom žien sveta, a že podľa viacerých výskumov⁵⁷ sú stále preferovaní synovia na zachovanie rodu.⁵⁸
- b.** Inštrumentálna- ideológia, ktorá kladie do popredia rodinu ku ktorej sa Kórejci obracajú v dobách potreby osobnej ochrany ako aj pre spoločenský úspech. Táto ideológia je napríklad zodpovedná za vytvorenie vzdelanej pracovnej sily, ktorá bola jedným zo základných pilierov zhustenej modernizácie. Dosiahli to pomocou rodinných investícií do vzdelania jednotlivých členov rodiny. Takisto to prispelo k vytvoreniu kórejských čäbölov, ktoré sú založené na rodinných väzbách. Kórejci boli schopní dosiahnuť spoločenský pokrok, materiálne zabezpečenie a aj politický úspech pomocou rodinných väzieb. Nebolo ojedinelé aby sa celá rodina obetovala pre úspech len jedného člena.⁵⁹
- c.** Nežná- v západných krajinách sa tento druh rodinnej ideológie vyvinul pre potreby emocionálnej ochrany členov rodiny v kontraste s neosobnými prostrediami práce vznikajúcimi po priemyselnej revolúcii. Snom žien žijúcich v tejto ideológii je stať sa ženou v domácnosti a starať sa o rodinnú pohodu a o deti. Za základ dobrej rodiny je teda pokladaná kvalita domáceho života. V Kórei táto ideológia znamenala zmenšenie dôležitosti lásky a úcty k rodičom a zníženie ochoty žiť vo veľkých domácnostiach s viacerými generáciami žijúcimi pod jednou strechou.⁶⁰
- d.** Individualistická- súvisí najmä so sociálnou demokratizáciou, ktorá podporuje rozvoj osobnosti a komercializáciu života domácností popri rozvoji spotrebiteľského

⁵⁷ Výskum Centra pre občianske a rozvojové štúdiá (서울대학교 사회발전연구소) uskutočnil v roku 1993 výskum na postoj Kórejcov k potrebe syna (viď CHANG, K. 2011, s. 18) a Kórejský vysielací systém (한국방송공사) spolu s Univerzitou Jönse (연세대학교) v roku 1996 uskutočnili výskum, v ktorom zisťovali názor Kórejcov na tvrdenie, že syn je potrebný na zachovanie rodu (Vid' CHANG, K. 2011, s. 19).

⁵⁸ CHANG, K. 2011, s. 16-17.

⁵⁹ Ibid, s. 17, 19.

⁶⁰ CHANG, K. 2011, s. 20, 22.

kapitalizmu. Táto ideológia priniesla najmä feministickú kritiku postavenia ženy ako emocionálneho ochrancu rodiny, ktorá bola spôsobená aj narastajúcim počtom pracujúcich žien.⁶¹ Na druhej strane vďaka podpore rozvoja komercializácie sa rozmohla predstava, že rodina slúži len na poskytovanie spotrebného tovaru a peňazí na kúpu tohto tovaru.⁶²

Tieto rodinné ideológie navzájom koexistujú často aj v rámci jednej domácnosti, a to spôsobuje domáce napätie a časté konflikty. Samozrejme vidíme rozdiely v názoroch podľa pohlavia, veku, generácie, vierovyznania, vzdelania atď. Mladšia, vzdelanejšia a urbanizovaná populácia uprednostňuje nežnú a individualistickú ideológiu, ktoré sa rozširovali s rastúcim vplyvom Západu. Naopak staršia, menej vzdelaná populácia žijúca na vidieku uprednostňuje konfuciánsku a inštrumentálnu ideológiu. Spoločné pre všetky tieto ideológie je však spoliehanie sa štátu na rodinu, ktorá mala na starosti, bez nároku na najmenšiu pomoc od štátu, starať sa o občanov- kŕmiť ich, ochraňovať, vzdelávať, utešovať, vychovávať a podporovať. A tieto veľké nároky na rodinu, ktorá mala prevziať veľmi veľa zodpovedností vyústili v jej preťaženie, ktoré je vidieť napríklad na poklese pôrodnosti, vysokej rozvodovosti a aj na odklade manželstva do neskoršieho veku.⁶³

3.1.2. Pokles pôrodnosti

Pôrodnosť v Kórei je na alarmujúco nízkej úrovni. Podľa štatistík z Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj v roku 2009 priemerná pôrodnosť bola 1,15 dieťaťa na jednu ženu. To je hlboko pod priemerom OECD, ktorý bol v tomto roku 1,74. Ani tento priemer OECD však nie je dostatočný na to, aby zabránil vymieraniu populácie.⁶⁴ Táto úroveň je 2,1 dieťaťa. Od roku 2009 môžeme pozorovať nárast v tejto štatistike na 1,3 dieťaťa v roku 2012.⁶⁵ Ako bolo už spomínané v kapitole 1, pôrodnosť v roku 1960 bola 6 detí, a to teda predstavuje veľmi veľký skok (Tabuľka.1) za posledné pol storočie. Čang

⁶¹ Zatiaľ čo v roku 1960 miera zapojenia ženskej pracovnej sily bola len 26,8%, v roku 1995 toto číslo vzrástlo na 47,6%. Vid' KWON, Michelle. 2014. South Korea's woeful workplace inequality. In *The Diplomat* [online]. May 3, 2014. [citované 2015-15-18]. Dostupné na internete: <<http://thediplomat.com/2014/05/south-koreas-woeful-workplace-inequality/>>.

⁶² CHANG, K. 2011, s. 22.

⁶³ Ibid, s. 24-25.

⁶⁴ OECD. 2011. General context indicators. In: *Society at a Glance 2011: OECD social indicators*. Paris: OECD Publishing. ISBN 978-92-64-09852-7, s. 45-46.

⁶⁵ OECD. 2015. Fertility rates: Total, Children/woman, 1970-2012. In: *OECD Health Data: Demographic references* [online]. Dostupné na internete: <<https://data.oecd.org/pop/fertility-rates.htm>>.

dokonca porovnáva túto zmenu pôrodnosti k zmene, ktorá nastala v Číne .⁶⁶ Na pokles pôrodnosti okrem neatraktívnych a príliš vysokých nárokov kladených na rodinu silne vplývalo rozhodnutie odkladať manželstvo, zmeny rodinných hodnôt, vysoké náklady spojené s výchovou detí, zamestnanecká nestabilita,⁶⁷ rýchla industrializácia, ktorá spôsobila presun obyvateľstva do miest a premenila kórejskú spoločnosť na modernú proletársku spoločnosť a vysokú pôrodnosť ukázala ako nevýhodnú možnosť. Pre vzdelané ženy zakladanie si veľkej rodiny začalo znamenať veľkú osobnú obeť.⁶⁸

Tabuľka 1. Miera pôrodnosti (priemerný počet detí na ženu).

Krajina	1960	1970	1980	1990	2000	2013
Kórea	6,0	4,53	2,82	1,57	1,47	1,19
Japonsko	2,0	2,13	1,75	1,54	1,36	1,43
Slovenská republika	3,07	2,4	2,31	2,09	1,29	1,34
Spojené štáty americké	3,65	2,48	1,84	2,08	2,06	1,86

Zdroj: *OECD Family database*. S.a. In: OECD [online]. [citované 2015-23-05]. Dostupné na internete: <<http://www.oecd.org/els/family/database.htm>>.

Zaujímavé je, že zatiaľ čo sa Kórejci rozhodli postupne znižovať počet detí v rodine, ich tradičná preferencia synov pred dcérami sa neznižovala tak rapídne a potraty po zistení, že žena očakáva dcéru a nie syna, sa stali bežnou záležitosťou.⁶⁹ Toto viedlo k vytvoreniu populácie, ktorá má nepomerné zastúpenie pohlaví a až v posledných rokoch sa tento pomer začal približovať k normálnemu pomeru- 103/107 mužov na 100 žien. V roku 1970 bol tento

⁶⁶ CHANG, K. 2003, s. 596.

⁶⁷ CHO, Nam- hoon. 2013. *Achievements and challenges of the population policy in Korea* [online]. [citované 2015-05-03]. Dostupné na internete: <http://iussp.org/sites/default/files/event_call_for_papers/Extended_paper_Nam-Hoon_CHO.pdf>.

⁶⁸ CHANG, K. 2003, s. 596-597.

⁶⁹ Ibid, s. 602.

pomer 109,5, v roku 1993 to bolo až 115,3 mužov na 100 žien a v roku 2010 toto číslo kleslo na 106,9. Jednotlivé problémy spoločnosti spolu úzko súvisia a tento nepomer medzi pohlaviami viedol napríklad k zvýšeniu medzinárodných manželstiev.⁷⁰

Zmena politiky pôrodnosti má v Kórei šancu na úspech, ktorú môžeme dokázať napríklad tým, že po zavedení plánovaného rodičovstva v roku 1962, Kórejci dosiahli cieľ znížiť pôrodnosť na neobnovujúcu sa úroveň 2,1 dieťaťa na ženu už v roku 1983. V roku 1996 sa kórejská vláda rozhodla upustiť od politiky znižovania pôrodnosti a začala s novou politikou zdôrazňujúcou kvalitu populácie a sociálne zabezpečenie.⁷¹ Politika proti potratom z dôvodu pohlavia nenarodeného dieťaťa bola takisto veľmi úspešná a priviedla Kóreu v relatívne krátkej dobe k relatívnemu zastúpeniu oboch pohlaví.⁷²

V roku 2003 si Kórea uvedomila problémy vyplývajúce z extrémne nízkej pôrodnosti zo strachu z nedostatku pracovnej sily v budúcnosti a sociálneho zabezpečenia pre svojich obyvateľov a celkom obrátila svoju politiku. Začala podporovať väčšie rodiny pomocou príspevkov na starostlivosť o dieťa, zrážok z daní, a takisto aj príspevkami na vzdelanie.⁷³

Podľa posledných odhadov obyvateľstvo Kórei dosiahne svoj vrchol v roku 2018- 49,3 milióna- a potom začne klesať. Kórejci sa tomuto scenáru snažia zabrániť pomocou viacerých 5-ročných plánov. Od roku 2006 zaviedli 5-ročný Základný plán pre nízku mieru pôrodnosti a starnutie spoločnosti, ktorý má za úlohu podporovať spoločnosť v prospech výchovy detí a zabezpečiť ekonomický rast aj v prostredí nízkej pôrodnosti a starnúcej populácie. Druhý plán (2011- 2015) sa sústreďuje na postupné obnovenie rastu pôrodnosti a stabilizáciu systému na podporu starnúcej populácie. A tretí plán (2016- 2020) si za cieľ stanovil zvýšenie pôrodnosti na úroveň priemeru krajín OECD.⁷⁴ Na vyhodnotenie úspechu alebo neúspechu tejto politiky je však ešte priskoro.

3.1.3. Neskoré manželstvo, rozvodovosť a život bez rodiny

K ďalším trendom, vznikajúcim z dôvodu kladenia priveľkých nárokov na rodinu, ktoré sa

⁷⁰ JAE, Woo- lim. 2011. The changing trends in live birth statistics in Korea, 1970 to 2010. In *Korean J Pediatr* [online]. Vol. 54, No. 11. [citované 2015-05-05]. Dostupné na internete: <<http://synapse.koreamed.org/Synapse/Data/PDFData/0052KJP/kjp-54-429.pdf>>.

⁷¹ CHO, Nam- hoon. 2006. *New challenges for low fertility and policy responses in Korea* [online]. [citované 2015-05-04]. Dostupné na internete: <http://www.neaef.org/public/neaef/files/documents/publications_pdf/young_leaders/4th/Population%20-%20Cho%20Nam%20Hoon%20YLP%20paper.pdf>.

⁷² HAUB, Carl. 2010. *Did South Korea's population policy work too well?* [online]. [citované 2015-05-10]. Dostupné na internete: <<http://www.prb.org/Publications/Articles/2010/koreafertility.aspx>>.

⁷³ CHANG, K. 2011, s. 129.

⁷⁴ CHO, N. 2006. [online]

v Kórei v poslednej dobe rozmohli, patrí nárast počtu rozvodov, neskoré manželstvo a aj vznik tzv. single domácností, ktoré iba ďalej podporujú pokles pôrodnosti. Feministická kritika úlohy ženy v rodine, vzrastajúce vzdelanie žien a zvýšenie zapojenia sa žien do pracovného procesu prinieslo so sebou volania po zrovnoprávnení mužov a žien v domácnosti a aj v spoločnosti. To vyústilo v ženy, ktoré manželstvo nepovažujú za príliš výhodné a buď ho odkladajú až do neskorého veku alebo sa mu dokonca vyhýbajú úplne ak sú schopné sa samy ekonomicky zabezpečiť.⁷⁵ Nároky kladené na ženu, ktorá má svoju vlastnú rodinu, sú v dnešnej dobe obrovské. Napriek trvalému zamestnaniu od nej patriarchálna spoločnosť očakáva, že bude stíhať poskytovať rodinnú podporu takmer rovnakú, akoby žiadne zamestnanie ani nemala.⁷⁶ Ako uviedol Carl Haub vo svojej správe, výskum v roku 2005 ukázal, že až 49% samostatne žijúcich žien si takýto život samy vybrali a iba 65% vydatých žien túžilo po dieťati. Štatistická databáza KOSIS ukazuje, že počet rozvodov sa oproti roku 1990 znásobil takmer 2,5-krát, a to prispieva k nedôvere pri uzatváraní manželstiev.⁷⁷

3.1.4. Starnutie populácie

Ako sa s programom plánovaného rodičovstva znižovala pôrodnosť, znižoval sa aj počet žien v plodnom veku, a to len ďalej podporovalo znižovanie pôrodnosti. Takisto sa znižoval počet obyvateľov v plodnom veku, znižovala sa úmrtnosť a predlžovala sa dĺžka života. Tento proces demografických zmien vyústil v náraste počtu postarších obyvateľov Kórei, a takisto v prerozdelení vekovej štruktúry obyvateľstva, ktorej hlavným problémom je zmenšovanie populácie v produktívnom veku (15-64 rokov).⁷⁸ Jedným z vhodných navrhovaných riešení tohto problému je zmena imigračnej politiky, ktorá by dovoľila imigráciu aj nekvalifikovanej pracovnej sily. S vysokou pravdepodobnosťou by sa však táto zmena stretla s odporom verejnosti, keďže Kórejci sú veľmi hrdí na svoju tradíciu krajiny s jednou rasou po dobu posledných 5 000 rokov.⁷⁹ Ďalším možným riešením ako zlepšiť aspoň ekonomickú situáciu postarších ľudí v Kórei je zlepšenie im ponúkaných pracovných

⁷⁵ CHANG, K. 2003, s. 602-603.

⁷⁶ CHANG, K. 2011, s. 132.

⁷⁷ HAUB, C. 2010. [online]

⁷⁸ KIM, Ik-ki. 2000. *Policy responses to low fertility and population aging in Korea*. Príspevok prednesený na seminári Expert group meeting on policy responses to population ageing and population decline dňa 16-18.10.2000 na Populačnom oddelení ekonomických a sociálnych vecí sekretariátu OSN v New Yorku. [citované 2015-04-25] Dostupné na internete: <<http://www.un.org/esa/population/publications/popdecline/kim.pdf>>.

⁷⁹ Ibid.

príležitostí, zvýšením veku odchodu do dôchodku, ktorý by pre najlepšie výsledky mal byť prispôbený zdravotnej kondícii a schopnostiam jednotlivca, alebo zrušením obmedzenia veku pri hľadaní nových zamestnancov.⁸⁰

Problémom je, že zatiaľ čo trvá 18 rokov aby sa populácia nad 65 rokov zvýšila z 7% spoločnosti (starnúca spoločnosť) na 14% spoločnosti (stará spoločnosť), tak trvá už iba 8 rokov aby sa zvýšila na veľmi starú spoločnosť, v ktorej obyvatelia nad 64 rokov tvoria 20% populácie.⁸¹ Podiel obyvateľov nad 65 rokov bol v roku 1980 3,8%, v roku 2010 už 11% a odhady hovoria, že v roku 2030 budú tvoriť až 24% populácie, a teda kórejská spoločnosť bude považovaná už za veľmi starú.⁸²

3.2. Sociálna starostlivosť

V porovnaní s ostatnými neskôr sa rozvíjajúcimi krajinami a aj s krajinami Západu, Kórea vynakladá na sociálne zabezpečenie svojich obyvateľov porovnateľne menšie množstvo peňazí (Tabuľka 2.).⁸³ Napriek tomu, že verejné výdaje sa od roku 1990 zvyšujú ročne o 12% (prispôbené inflácii), nie je to dost'. V roku 2011 tieto výdaje tvorili iba 9% celkového HDP. Problémom je, že vyššie sociálne výdavky musia byť aspoň v určitej miere financované vyššími daňami. Tie však majú zvyčajne negatívny dôsledok na ekonomický rast, a to je niečo, na čo sa žiadny doterajší prezident neodvážil podujat' keďže ekonomický rast je pre Kórejcov veľmi dôležitý.⁸⁴

Ekonomický výskum OECD poukazuje na skutočnosť, že výdavky Kórey na dôchodky, podporu príjmov obyvateľstva v produktívnom veku a na zdravotnú starostlivosť sú nižšie než je priemer krajín z OECD. Takisto poukazuje na skutočnosť, že okrem nedostatočných výdajov, problémom je aj slabé pokrytie, ktoré by malo byť cielené na konkrétnych ľuďoch, ktorí to najviac potrebujú, radšej než univerzálne. Tak by namiesto malej sumy peňazí viacerým ľuďom dal viac peňazí tým, ktorí ich potrebujú najviac.⁸⁵

⁸⁰ KIM, I. 2000. [online]

⁸¹ CHO, N. 2006. [online]

⁸² PARK, Eun-ja et al. 2014. Living arrangements, chronic diseases, and prescription drug expenditures among Korean elderly: vulnerability to potential medication underuse. In: *BMC Public Health* 2014 [online]. Vol. 14, No. 1284. [citované 2015-25-04]. Dostupné na internete: < <http://www.biomedcentral.com/1471-2458/14/1284>>.

⁸³ CHANG, Kyung-sup. 1999. Social ramifications of South Korea's economic fall: Neo-liberal antidote to compressed capitalist industrialization? In: *Development and society*. ISSN 1225-3804, Vol. 18, No. 1, s. 66.

⁸⁴ OECD. 2012. Promoting social cohesion in Korea. In: *Economic Surveys: Korea 2012*. OECD Publishing. ISBN 9789264127845, s. 113.

⁸⁵ OECD. 2012, s. 116- 117.

Tabuľka 2. Pomer výdavkov vybraných štátov na sociálnu starostlivosť a štátneho rozpočtu v roku 2011

Krajina	Výdavky štátu na sociálnu starostlivosť (v %)
Kórea	9,0
Japonsko	23,1
Veľká Británia	22,7
Kanada	17,4
Slovenská republika	18,1
Česká republika	20,1

Zdroj: *Social expenditure database*. 2011. In: OECD [online]. [citované 2015-23-05]. Dostupné na internete: <<http://www.oecd.org/social/expenditure.htm>>.

Prechod na úspešnú kapitalistickú industriálnu spoločnosť za éry prezidenta Pak Čöng-hüiho si vyžadoval obrovské investície do rôznych ekonomických a vojenských projektov, ktoré štát získal pri šetrení na sociálnych výdavkoch. Na nich si mohol dovoliť šetriť najmä kvôli podpore a neustálemu zdôrazňovaniu konfuciánskej rodinnej ideológie, ktorá umocňovala dôležitosť rodiny a zbavovala tak štát zodpovednosti za občanov.⁸⁶ Verejné výdavky štátu boli zredukované na minimum, a to najmä v oblasti sociálnej starostlivosti, ktorá sa presunula na jednotku rodiny a preťažila ju, ako bolo spomínané v predchádzajúcej podkapitole.⁸⁷ Jediná sociálna politika, ktorá bola uplatňovaná v dobách zhustenej modernizácie Kórei, bola politika plánovaného rodičovstva. V tomto ohľade však Kórea nebola výnimkou spomedzi neskôr sa rozvíjajúcich krajín. Ekonomia bola vedené pod heslom „ Rast na prvom mieste a distribúcia až neskôr“ až do konca vojenskej diktatúry v Kórei. Až po nastolení procesu demokratizácie v Kórei sa začal zdôrazňovať sociálny štát.⁸⁸

⁸⁶ CHANG, K. 2003, s. 601.

⁸⁷ CHANG, K. 2011, s. 5.

⁸⁸ Ibid, s. 52-53.

Táto politika bola očividne veľmi efektívna pri dosahovaní ekonomického rastu, ale mala aj rôzne problematické dôsledky, ktoré sa v spoločnosti začali prejavovať najmä v posledných rokoch, od konca Ázijskej finančnej krízy, v ktorej mnoho ľudí stratilo pocit životnej istoty, na ktorý boli dovtedy zvyknutí. Odvtedy boli neúprimné sľuby vlády ohľadom sociálneho zabezpečenia bežné. Vláda sa chcela zbaviť zodpovednosti za zlý sociálny systém kritizovaním oslabenia vplyvu konfuciánskej rodinnej ideológie a nukleárna rodina bola pokladaná za výsledok negatívneho vplyvu Západu.⁸⁹

3.2.1. Dôchodky

Najviac pomoci od štátu potrebujú okrem ľudí pod hranicou chudoby postarší ľudia. So starnutím populácie, spomínaným v predchádzajúcej podkapitole, súvisia aj problémy týkajúce sa ľudí v neproduktívnom veku. Sociálne zabezpečenie síce rastie, ale rastie veľmi pomalým tempom, ktoré nestíha pokryť potreby vyplývajúce zo vzrastajúceho priemerného veku populácie.⁹⁰ Bez vhodného sociálneho zázemia a s podporou konfuciánskej ideológie rodiny⁹¹ je očakávané, že rodiny sa sami postarajú o starších členov svojich rodín.⁹² Avšak táto úloha je tým náročnejšia čím viac sa zvyšuje postaršia populácia a klesá pôrodnosť. Kim Ik-ki tvrdí, že sociálna starostlivosť by sa mala sústrediť najmä na postaršiu populáciu, o ktorú sa zvykli starať ženy. So vzrastajúcim sa zapojením žien do pracovného procesu sa však tieto povinnosti odsúvajú na vedľajšiu koľaj.⁹³

Počet ľudí v neproduktívnom veku žijúcich osamote alebo len so svojim manželom alebo manželkou neustále narastá spolu s oslabovaním tradície rodinnej podpory. Títo ľudia potom čelia množstvu ekonomických problémov a podľa prieskumu z roku 1998 až 50% z nich malo pocit, že sú chudobní. Tento problém je ešte vážnejší na vidieku z dôvodu silnej migrácie mladých ľudí do miest. Ďalším ich ekonomickým problémom sú neustále vzrastajúce liečebné náklady. Všeobecné zdravotné poistenie bolo predstavené v Kórei len v roku 1989, a teda stále je veľmi limitované a charakteristická je pre neho vysoká miera spoluúčasti zo strany pacienta.⁹⁴ Obmedziť tieto výdaje sa vláda snaží predstavením stropu

⁸⁹ CHANG, K. 1999, s. 46.

⁹⁰ KIM, I.2000, s. 3.

⁹¹ S dôrazom kladeným na koncept „Hjo“ - láska a úcta k rodičom.

⁹² Výhodou Kórey je, že môže opäť využiť výhody z oneskoreného rozvoja a poučiť sa z politiky, akou riešili starnúcu populáciu iné krajiny, napr. Japonsko.

⁹³ KIM, Byoung- kweon. 2012. The 18th presidential election and major issues of economic democratization. In *Korea Focus* [online]. Vol. 20, No. 11. [citované 2015-05-04]. Dostupné na internete: <http://ebook.kf.or.kr/contentsPdf.jsp?book_id=1046>.

⁹⁴ V roku 2007 táto spoluúčasť pacienta na zdravotníckej starostlivosti tvorila až 4,6% konečnej spotreby domácností. Vid' OECD. 2012, s. 119.

na tieto výdaje v roku 2004. Cieľom štátneho zdravotného poistenia je všeobecné pokrytie kórejských občanov.⁹⁵

Pak a ďalší autorský kolektív vo svojej správe skúmali práve dôsledky samoty postarších ľudí na ich zdravie a ako sa ukázalo Kórejci žijúci osamote sú skutočne náchylnejší na chronické ochorenia, pretože trpia osamelosťou a izoláciou od okolitého sveta. Takisto dokázali, že ľudia žijúci v domácnosti sami často neužívajú medicínu v takom množstve v akom by mali, a to iba predlžuje ich následné pobyty v nemocnici a zvyšuje výdavky s tým spojené.⁹⁶

Verejný systém dôchodkov bol v Kórei predstavený až v roku 1988⁹⁷ a základný starobný dôchodok dokonca až v roku 2008. Dnes je najväčším problémom postarších Kórejcov ich pomerná chudoba. Je to podmienené relatívne novým systémom dôchodkov a taktiež vysoko nastavenými kvalifikačnými kritériami. Jedným z nich je napríklad podmienka nemať dieťa v produktívnom veku. Nikto už nedbá na skutočnosť, že toto dieťa často nie je schopné alebo nie je ochotné podporovať rodičov. Keďže tento starobný dôchodok ale poberá až 70% postarších Kórejcov, takmer vôbec nepomáha k zníženiu chudoby medzi nimi, pretože veľké množstvo ľudí dostáva iba minimálny príspevok. V roku 2012 to bolo iba 5% z priemernej mzdy.⁹⁸

Zatiaľ je ťažké určiť výsledky zavádzania dôchodkov v Kórei keďže je tento koncept pre Kórejcov veľmi nový a napríklad v roku 2010 až 30% pracujúcej populácie neprispelo do verejného programu dôchodkov napriek povinnej účasti. Mnoho ľudí tak nebude schopných dostávať dôchodok, pretože si nesplnili kvalifikačné kritérium prispievania po dobu minimálne desať rokov.⁹⁹

3.2.2. Podpora príjmov obyvateľstva

Poistenie pre prípad nezamestnanosti bolo v Kórei po prvýkrát predstavené v roku 1995. Štátna podpora príjmov obyvateľstva v produktívnom veku je pod priemerom OECD krajín najmä z dôvodu nízkeho počtu obyvateľov, ktorí túto podporu dostávajú. Navyše výdavky na podporu rodiny (prídavky na deti, podpora starostlivosti o deti) tvorili v roku 2011 len 0,5% HDP a boli tak najnižšie z krajín OECD.¹⁰⁰

⁹⁵ OECD. 2012, s. 115- 118.

⁹⁶ PAK, E. et al. 2014, s. 6.

⁹⁷ Ibid, s. 115.

⁹⁸ OECD. 2012, s. 118- 119.

⁹⁹ Ibid, s. 200.

¹⁰⁰ Ibid, s. 115- 116.

Medzi jeden z najdôležitejších vládnych programov sociálnej starostlivosti patrí Bezpečnostný program základného živobytia¹⁰¹, ktorý vstúpil do platnosti v roku 2000, a ktorý poskytuje finančnú hotovosť a rôzne výhody tým obyvateľom, ktorí sa nachádzajú pod hranicou chudoby. Avšak v roku 2012 boli tieto výhody poskytnuté len polovici ľudí, ktorá bola pod hranicou chudoby. Problémom tohto programu sú veľmi prísne kvalifikačné kritéria, ktoré zahŕňajú okrem iného aj možnosti získania pomoci od iného člena rodiny. Iné domácnosti zas nedostanú túto pomoc napriek splneniu všetkých kritérií kvôli nedostatočným financiám. Vláda sa takisto snaží podporovať vzdelanie ľudí spĺňajúcich kvalifikačné kritéria poskytovaním rôznych školiacich programov. Ak už sa ale aj obyvatelia zúčastnia týchto kurzov, ich výsledky sú veľmi slabé.¹⁰²

Ďalším spôsobom ako sa vláda snaží bojovať proti chudobe od roku 2008 je zavedením dane z príjmu, ktorá znižuje daň alebo poskytuje úľavy ak je odpočet väčší ako samotná daň. Do roku 2008 boli výhody pre práceschopných ľudí veľmi obmedzené. Keďže je tento program veľmi nový nevieme ešte určiť jeho dôsledky na spoločnosť ale Kórea má všetky predpoklady na to, aby bol úspešný. V krajinách so širokým rozdelením zisku, nízkymi daňami z práce, nízkou minimálnou mzdou a nízkymi výhodami poskytovanými nezamestnaným majú dane z príjmu veľký vplyv na zvýšenie dopytu po práci a na zníženie nezamestnanosti. Rovnako ako v predchádzajúcom prípade, problémom dane z príjmu sú prísne kvalifikačné kritéria, ktoré okrem iného vyradujú uchádzačov, ktorí počas troch mesiacov obdržali podporu z Bezpečnostného programu základného živobytia.¹⁰³

3.2.3. Nedostatky sociálneho zabezpečenia

Všeobecným problémom sociálnej starostlivosti, okrem už spomínaného nedostatočného kapitálu a vysokých kvalifikačných nárokoch jednotlivých programov je aj problém neregulárnych zamestnancov (zamestnanci pracujúci na dobu určitú, brigádnici, samostatne zárobkovo činné osoby a neplatení rodinní pracovníci), ktorí nie sú súčasťou sociálnej záchytnej siete. Na rozdiel od regulárnych trvalých zamestnancov sú pre nich typické okrem slabého pokrytia sociálnou záchytnou sieťou nízke mzdy, nestálosť zamestnania a nízka ochrana zamestnanosti. Tento problém je typický pre menšie firmy, ktoré zamestnávajú väčšie množstvo neregulárnych zamestnancov.¹⁰⁴

¹⁰¹ Z anglického originálu The basic livelihood security programme.

¹⁰² OECD. 2012, s. 117.

¹⁰³ Ibid, s. 117- 118.

¹⁰⁴ Ibid, s. 121.

Čang hovorí o tom, že štát pre svojich obyvateľov vlastne nerobí nič a aj to málo čo robí, neprináša nejakú skutočnú úľavu v každodennom živote Kórejcov.¹⁰⁵ Ani tí, čo nejaké výhody od štátu dostali necítia voči štátu veľmi veľkú vďaku keďže pomoc je veľmi slabá. Jasnú správu o tom, že prístup štátu k sociálnemu zabezpečeniu nie je dostatočný vysielala aj skutočnosť, že množstvo najmä mladých Kórejcov, často aj s rodinami, si radšej zvolí odchod z krajiny do zahraničia. Vyberajú si krajiny, v ktorých štát viac dbá o svojich občanov. Veľmi populárna je napríklad Kanada alebo Nový Zéland.¹⁰⁶

Na vyvodenie záveru o efektívnosti kórejskej politiky sociálnej starostlivosti je ešte stále priskoro keďže všetky boli zavedené iba v nedávnej dobe. Prvým krokom k úspechu ale určite je to, že vláda si je vedomá problému, ktorý sa v ich krajine vyskytol a snaží sa ho riešiť. Štátne výdaje na sociálne zabezpečenie stále narastajú a programy na podporu sa zlepšujú. Ak v tom Kórea bude pokračovať doterajším tempom, nevidím dôvod prečo by nemohla dohnať ostatné krajiny.

3.3. Problém čäbŏlov

Jedným z dôvodov prečo sa Kórei podarilo stať sa jednou z najrýchlejšie rastúcich ekonomík medzi rokmi 1960 a 1990 a behom pár rokov sa tak dostať na vrchol mnohých výrobných odvetví sú čäbŏly s ich osobitnou organizačnou štruktúrou a ich celospoločenským vplyvom.

3.3.1. Čäbŏly

Čäbŏl je kórejský rodinný konglomerát, pre ktorý je typické rodinné vlastníctvo, riadiaca štruktúra podniku založená na hierarchii s dôrazom kladeným na úctu, rešpekt a lojalitu, flexibilita pri pohybe a výmene kapitálu, technológií a osôb v rámci členských spoločností a široká horizontálna diverzifikácia v často nepríbuzných podnikateľských aktivitách. Majiteľ je často veľmi silná osobnosť, ktorá si udržiava svoju pozíciu vďaka konfuciánskym a patriarchálnym hodnotám a systéme autoritatívnej hierarchii. Tieto hodnoty sú jedným z hlavných dôvodov úspešnosti týchto spoločností. Patriarchálne hodnoty sú vidieť v skutočnosti, že ženám a dcéram sú len zriedka poskytnuté významnejšie pozície. Konfuciánske hodnoty lojality a s nimi súvisiaca bezprostredná dôvera, ktorá musí panovať medzi majiteľmi a manažérmi, však nezabraňujú tomu, aby o nástupníctvo vznikali

¹⁰⁵ CHANG, K. 1999, s. 65.

¹⁰⁶ CHANG, K. 2003, s. 604.

nepríjemné boje.¹⁰⁷ Okrem toho je pre čäboly typická až despotická kontrola pracovnej sily a ich vlastná namyslenosť, ktorá sa odráža v myslení typu „ Ja som majiteľ čäboly, a teda si môžem robiť čo sa mi zapáči“. ¹⁰⁸

3.3.2. Vzostup čäbólov

Počiatky čäbólov siahajú do konca obdobia japonskej nadvlády. Jediné formy moderných spoločností, ktoré vtedy Kórejci poznali boli japonské zaibatsu a nie je teda prekvapivé, že oba tieto systémy mali mnoho spoločného. Je to doložené aj spoločným čínsky znakom oboch týchto pomenovaní (財閥). Po konci japonskej nadvlády teda neskúsení Kórejci začali preberať podniky svojich bývalých zamestnávateľov a starali sa o ne podľa japonského vzoru. Spoločné pre čäból a zaibatsu je to, že oba typy sú vlastnené a riadené rodinami a oba sa horizontálne diverzifikujú vo svojich odvetviach podnikania. Zabrániť hrozivému scenáru, ktorý sa stal v Japonsku a v ktorom pred 2. svetovou vojnou zaibatsu vlastnili nielen priemyselné spoločnosti ale aj finančné inštitúcie, sa kórejská vláda snažila zákazom získania viac než 8% akcií jednej banky jedným čäbóloom v privatizačnom procese, ktorý nastal po roku 1980.¹⁰⁹

V šesťdesiatych rokoch 20. storočia sa štát s cieľom ekonomického rozvoja spojil s veľkými súkromnými podnikmi a pomocou materiálnych podnetov vo forme pôžičiek s nižšou úrokovou mierou než boli obvyklé pôžičky bánk, daňových úľav, oslobodení od daní, zrušení a znížení dlhov, exkluzívnych dovozových práv, povolení domácich monopolov, rôznych vývozných dotácií, atď. sa tento cieľ snažili spoločne dosiahnuť.¹¹⁰ Na začiatku mal štát dominantné postavenie práve kvôli týmto poskytovaným výhodám bez ktorých by sa čäboly neboli schopné rozrásť. Štát si to dokazoval aj rôznymi obvineniami čäbólov z nezákonného hromadenia bohatstva, ktoré čäboly splatili budovaním tovární pre potreby štátu. Čäboly dokázali využiť priaznivé ekonomické podmienky tejto doby, a tak už na konci šesťdesiatych rokov vznikla skupina vybraných čäbólov, ktoré štát podporoval viac než ostatné.¹¹¹

V sedemdesiatych rokoch sa potom vzťah medzi čäbólmami a štátom zmenil na symbiotický, nezávislý vzťah. Čäbóloom boli v tomto období poskytnuté ďalšie výhody, napr. odstránenie

¹⁰⁷ KIM, Eun- mee. 1997. *Big business, strong state: collusion and conflict in South Korean development, 1960-1990*. Albany, NY: State University of New York press. 280s. ISBN 0-7914-3210-6, s. 54- 55, 59.

¹⁰⁸ CHANG, K. 1999, s. 39.

¹⁰⁹ KIM, E.1997, s. 77, 91, 179.

¹¹⁰ CHANG, K. 2011, s. 114.

¹¹¹ KIM, E. 1997, s. 110, 117, 120.

cla, za účelom ich pomoci s industrializáciou ťažkého a chemického priemyslu potrebného pre národnú bezpečnosť. Desať najväčších čabŏlov v sedemdesiatych rokoch rástlo 5 až 9-krát rýchlejšie než celá ekonomika Kórey. Tento úspech, spolu s ich investíciami do nebankových finančných inštitúcií a s ich narastajúcou diverzifikáciou dovolil vybraným čabŏlom stať sa ešte nezávislejšími od štátu.¹¹²

V osemdesiatych rokoch už malá skupina veľmi bohatých čabŏlov žiadala obmedzenie štátnej kontroly v kórejskej ekonomike napriek tomu, že za svoj úspech vďačili práve podpore a ochrane štátu. Politika ekonomickej liberalizácie tohto obdobia a fiškálne úspory znižovali dotácie čabŏlom, ktoré už ale boli na takej úrovni, že rástli aj naďalej. Ďalej čabŏly v týchto rokoch ťažili z ekonomického boomu exportu, pretože medzinárodní kupci hľadali lacnejšie alternatívy k japonským produktom z dôvodu rastúcej hodnoty japonského jenu. V tejto fáze už národná ekonomika bola na nich príliš závislá a ich pád by poškodil ekonomiu celej krajiny. Ich dôležitosť pozostávala z veľkého množstva pracovníkov, ktorých zamestnávali, z ich dominancie v dôležitom ťažkom a chemickom priemysle a v ich produktovej rozmanitosti. Vláda potrebovala spoluprácu čabŏlov pri presadzovaní politiky a čabŏly si boli tohto postavenia plne vedomí. Kórea tak dostala v miestnych novinách označenie „Republika čabŏlov“. Navyše najvyšší predstavitelia čabŏlov začali uzatvárať manželstvá s politickou elitou, a tak sa špekulovalo o ich možných plánoch na získanie nielen ekonomického ale už aj politického vplyvu v krajine.¹¹³ Tieto špekulácie sa potvrdili aj tým, že predseda čabŏlu Hjŏndä sa v roku 1992 uchádzal o post prezidenta republiky.¹¹⁴

Od deväťdesiatych rokov 20. storočia sú predstavované rôzne politiky na oslabenie moci čabŏlov, ktoré sa najmä snažili podporiť malých vlastníkov akcií v čabŏloch. Takisto sa v tomto období ukázalo, že v procese diverzifikácie odvetví podnikania čabŏly podporujú aj niektoré veľmi stratové dcérske spoločnosti. Samozrejme ich teda nechcú nechať zbankrotovať, a to často vedie k ohrozeniu celého čabŏlu.¹¹⁵

Vzťah čabŏlov a štátu teda postupne prešiel od štátnej dominancie do symbiózy a neskôr až do konkurencie.¹¹⁶ K najväčším a najvýznamnejším čabŏlom dnes patrí Samsŏng Gürup, Hjŏndä, SK, LG a Hanwha.¹¹⁷

¹¹² KIM, E. 1997, s. 152, 165.

¹¹³ Ibid, s. 173- 217.

¹¹⁴ CHANG, K. 2011, s. 125.

¹¹⁵ CHANG, K.. 1999, s. 40.

¹¹⁶ KIM, E. 1997, s. 5.

¹¹⁷ MARLOW, Ian. 2015. South Korea's chaebol problem In: *The Globe and Mail* [online]. Apr. 24, 2015. [online]. [citované 2015-25-05]. Dostupné na internete: <<http://www.theglobeandmail.com/report-on-business/international-business/asian-pacific-business/south-koreas-chaebol-problem/article24116084/>>.

Problém vo vzťahu medzi štátom a čaböľmi nastal s nástupom finančnej krízy, kedy si štát a občania tvrdo uvedomili svoju závislosť na nich. Štát nechal Däu zbankrotovať a tento bankrot mal ťažké následky pre celú spoločnosť. Däu malo najväčšie problémy z vtedy štyroch najdôležitejších čaböľov- Hjöndä, Däu, Samsöng a LG- najmä kvôli tomu, že v dobe krízy namiesto šetrenia, naďalej expandoval do 14 nových firiem čím si zvýšil svoju zadĺženosť. Podobný prístup ku kríze zvolil aj čaböľ Hjöndä, a v tejto dobe sa ešte viac zadĺžil. Vláda sa však rozhodla omilostiť Hjöndä, pretože oproti Däu mali o niečo lepšie financie a nižší pomer dlhu k vlastnému kapitálu a kórejská vláda sa sama vyjadrila, že sa obáva úplného kolapsu kórejskej ekonomiky ak zbankrotujú až dva čaböly v tak krátkej dobe.¹¹⁸ Tento krach demonštroval, že čaböly sú už na úrovni príliš vysokej na to, aby im štát dovolil zbankrotovať. Ich bankrot totižto prináša príliš veľké negatívne dôsledky pre celú kórejskú ekonomiku. Napríklad nezamestnanosť sa zvýšila z 2% v roku 1996 na 7% v roku 1998 a iba postupne klesala na 3,3% v roku 2002.¹¹⁹ Niet pochýb že okrem reštrukturalizácie pod dohľadom Medzinárodného menového fondu s rozšíreným prepúšťaním k týmto číslam prispeli aj obrovské čísla prepustených zamestnancov z Däu.

Veľké čaböly sa spamätávali z krízy organizačnými a technologickými zmenami aby zachránili sami seba. Znamenalo to veľké prepúšťanie pod označením tzv. flexibilného pracovného vzťahu. To zasiahlo najmä mladých Kórejcov, ktorí tak už od začiatku svojho pracovného života nevedeli získať trvalé zamestnanie a takisto aj Kórejcov stredného veku, ktorí sa nedokázali vrátiť do stavu trvalej zamestnanosti.¹²⁰

3.3.3. Zamestnanci čaböľov

Okrem pomoci, ktorú čaböly získali od štátu, nemôžeme zabudnúť na samotných Kórejcov, ktorí výrazne prispeli k ich obrovskému úspechu. Čaböly rástli na úkor záujmov roľníkov, malých a stredných podnikateľov, a najmä svojich zamestnancov, ktorí museli znášať nízke mzdy, zlé pracovné podmienky a rôzne obmedzenia formovania odborov.¹²¹

Kórea nebola výnimkou spomedzi Ázijských krajín, ktorých extrémny rast nastal najmä vďaka mobilizáciám veľkého množstva lacnej pracovnej sily. Nízke mzdy boli udržiavané na

¹¹⁸ The death of Daewoo. 1999. In: *The Economist*. [online]. Aug. 19th 1999. [2015- 20-05]. Dostupné na internete: <<http://www.economist.com/node/233562?zid=293&ah=e50f636873b42369614615ba3c16df4a>>.

¹¹⁹ Unemployment rate 1990-2012. 2013. In: *KNOEMA* [online]. [citované 2015-15-05]. Dostupné na internete: <<http://knoema.com/mkgycs/unemployment-rate-1990-2012#Korea>>.

¹²⁰ CHANG, Kyung- sup. 2007. The end of developmental citizenship? Restructuring and social displacement in post- crisis South Korea. In: *Economic & Political weekly*. ISSN 2349-8846, Vol. 42, Issue 50. s. 67-69.

¹²¹ CHANG, K. 2011, s. 107.

tak nízkej hranici aby sa zabezpečila konkurencieschopnosť kórejských produktov na svetových trhoch. Ani po získaní výhodnej pozície na svetových trhoch sa však mzdy nezvýšili a Kórejci stále pracovali najdlhšie (až 49,8 hod. týždenne v roku 1990).¹²² Až v druhej polovici deväťdesiatych rokov 20. storočia sa ukázalo, že aby čaböly obstáli v zahraničnej konkurencii, iba nízke mzdy ich zamestnancov už nie sú dostatočné. Po Ázijskej finančnej kríze, v dobe ekonomickej stagnácie, museli priškrtiť rozpočet a odniesli si to práve zamestnanci, ktorí dovtedy počítali s celoživotným zamestnaním.¹²³ Dovtedy sa najväčšie čaböly oháňali sloganmi „spoločnosť ako rodina“ a ponúkali rôzne výhody pre svojich zamestnancov v podobe ubytovania, príspevkov na dieťa, na vzdelanie, poistenie, atď. Chceli tým posilniť výkonnosť a vernosť zamestnancov spoločnosti a dovoľávali sa tak ich zakorenených konfuciánskych hodnôt.¹²⁴

3.3.4. Súčasná situácia

V dnešnej dobe nie je ničím výnimočné, že majitelia alebo manažéri čabölov sú obvinení z hromadenia si kapitálu pôvodne určeného na strategický rozvoj spoločnosti a z využívania týchto peňazí na osobné účely, z neobvyklého zväčšovania si vlastných akcií pomocou nepravidelného vydávania prevoditeľných dlhopisov alebo pomocou prednostného predávania akcií spoločnosti, z neoprávneného presunu tovaru, častí tovaru, podnikového majetku, atď. medzi majiteľmi, rodinami majiteľov a dcérskymi spoločnosťami a takisto aj z nerozvážnej podpory svojich pobočiek pomocou investícií a zadlžovania sa. Vláda neustále zatvára oči pred týmito činmi, pretože po dlhých rokoch opierania sa o čaböly a po skúsenosti z bankrotu Däu, je na nich závislá celá ekonomika krajiny, jej výnosnosť a aj stabilita.¹²⁵

Základná organizačná štruktúra čabölov vedie k častým zrážkam medzi štátnymi elitami v politike, súdnictve a aj v štátnej administratíve. Úplatky politikov a rôznych úradníkov nie sú ničím výnimočným a často končia katastrofami rozobranými v ďalšej podkapitole. Čaböly majú zabezpečené exkluzívne verejné zákazky, podnikateľské povolenia, prednostné administratívne zaobchádzanie, vnútorné politické informácie atď. Pokusy štátu o kontrolu čabölov tak zlyhávajú na úplatkoch a kontaktoch. Často sú teda pokusy vlády prekazené ekonomickými alebo súdnymi úradníkmi a verejne kritizované tými najdôležitejšími

¹²² KIM, E. 1997, s. 204- 205.

¹²³ CHANG, K. 1999, s. 43.

¹²⁴ Ibid, s. 67.

¹²⁵ CHANG, K. 2011, s. 113, 122.

médiami.¹²⁶ Majitelia čabôlov často dostali tzv. špeciálne odpustenie od samotného prezidenta s ohľadom na národnú ekonomickú situáciu.¹²⁷

3.4. Nehody

Zhustená modernizácia a korupcia spomínaná v predchádzajúcej podkapitole majú na svedomí veľké množstvo nehôd, ktoré sa v Kórei stávajú. Podzemné výbuchy plynu, úniky ropy, vykoľajenia vlakov, zrážky tankerov, autonehody, priemyselné nehody, výbuchy plynov v domácnostiach a mnoho ďalších nie sú v Kórei ničím výnimočným. Z tohto dôvodu dostala kórejská spoločnosť prívlastok „riziková spoločnosť“. Podľa Han Sang- čina je to spoločnosť, ktorá podlieha rizikám vyplývajúcim z rýchleho vývoja, ktorý sa sústredil iba na naštartovanie ekonomického rastu v čo najkratšej dobe zmobilizovaním všetkých dostupných zdrojov.¹²⁸ Problémom je, že v procese zhustenej modernizácie boli ľudia neustále konfrontovaní s novými úlohami, na ktoré potrebovali nové technológie a ich nedostatok skúseností tak viedol k chybám a následne k nehodám až katastrofám. V kórejskej spoločnosti to vyzerá akoby sa bezpečnosť obetovala a ignorovala v prospech rastu spoločností a ekonomického rastu krajiny. Napríklad s rastom automobilových tovární, rástol aj počet áut jazdiacich v Kórei, a to odštartovalo vlnu množstva priemyselných a dopravných nehôd. Na porovnanie v roku 1964 zomrelo z dôvodu priemyselných nehôd 33 ľudí a v roku 1992 až 2 429 ľudí.¹²⁹ Kolapsy mostov takisto nie sú ojedinelé. Od sedemdesiatych rokov 20. storočia spadli mosty až 8-krát.¹³⁰ A dokonca v roku 1970 sa zrútila aj obytná budova z dôvodu jej prirýchlej výstavby, a pretože sa do tejto výstavby neinvestovalo toľko peňazí, koľko sa malo.¹³¹

3.4.1. Most Söngsu

Jednou z tých väčších katastrof, ktorá ukázala odvrátenú stranu zhustenej modernizácie, bolo zrútenie mostu Söngsu v roku 1994, ktoré zabilo 32 ľudí a zranilo ďalších 17. Tento

¹²⁶ CHANG, K. 2011, s. 112,122.

¹²⁷ CHANG, K.. 1999, s. 40.

¹²⁸ HAN, Sang- jin. 1998. The Korean path to modernization and risk society. In: *Korea Journal*. ISSN 0023-3900, Vol. 38, No. 1, s. 10.

¹²⁹ CHANG, K. 1999, s. 47- 49.

¹³⁰ KUNISHIMA, Masahiko. 1994. *Collapse of the Korea Seoul Seongsu Bridge* [online]. [citované 2015-05-15]. Dostupné na internete: <<http://www.sozogaku.com/fkd/en/hfen/HD1000144.pdf>>.

¹³¹ KONG, Kanga. 2014. *South Korea's history of building collapses* [online]. [citované 2015-15-10]. Dostupné na internete: <<http://blogs.wsj.com/korearealtime/2014/02/18/south-koreas-history-of-building-collapses/>>.

most bol postavený pomerne rýchlo, len za 2 roky, a otvorený bol v roku 1979. Bol symbolom modernizácie, pretože to bol prvý most v Kórei, pri ktorom si stavitelia dali záležať nielen na jeho účelovosti ale aj na jeho vzhľade a pri jeho stavbe boli použité nové technológie. Hlavným uvádzaným dôvodom spadnutia 48 metrov dlhého kusu tohto mostu bolo preťaženie, keďže most bol stavaný na celkovú váhu 36,3 tony a bežne sa po ňom premávalo až 47,3 tony vozidiel. Nebol to však jediný dôvod a medzi ďalšími dôvodmi bývajú uvádzané nedostatočne zvarené nosníky mostu, ktoré boli slabšie než pôvodne zamýšľané, tenšia vrstva zvarovania (8 mm namiesto 10 mm) a chabé spájacie kolíky pre oceľové skrutky. Nezanedbateľným dôvodom bolo aj zlyhanie vládnych úradníkov, ktorí mali na starosti údržbu mostu a kontrolu jeho bezpečnosti. Po tejto katastrofe sa v novinách objavovali titulky ako „Ďalšia katastrofa spôsobená človekom.“, „ Čo to je za krajinu... Hanba Söulu“ ako aj tie, ktoré kritizovali kórejský štýl „Rýchlo, rýchlo.“¹³²

3.4.2. Obchodné centrum Sampchung

Medzi najhoršie a najväčšie nehody patrí kolaps obchodného centra Sampchung v roku 1995, ktorý zabil 501 ľudí a zranil viac ako 900. Toto obchodné centrum bolo postavené s úplnou ľahostajnosťou k ľudským životom a len s vidinou zisku. Bolo vybudované z neobvyklých materiálov a neočakávané zmeny počas stavby, ktoré nemali byť schválené, a teda dokazovali skorumpovanosť mestských úradníkov, zvýšili riziko zrútenia. Martin-Jones taktiež tvrdí, že táto tragédia bola symbolizmom bohatstva, ktoré so sebou priniesla zhustená modernizácia, keďže obchodné centrum bolo navštevované najmä vyššími vrstvami, a teda mnoho obetí boli práve ľudia ktorí ťažili z tejto modernizácie.¹³³

Sampchung bolo otvorené v roku 1989 a pôvodne malo mať iba päť poschodí. Počas stavby sa však majiteľ rozhodol pridať ešte jedno poschodie pre bazén a staviteľov, ktorí ho upozorňovali, že to je nebezpečné, vyhodil. Vládny bezpečnostní kontrolóri boli podplatení, aby schválili túto stavbu napriek použitiu menej kvalitného betónu a nedostatočného počtu podporných oceľových tyčí. Dlhšiu dobu pracovníci varovali majiteľa pred unikajúcim plynom ale majiteľ ignoroval podobné varovania, pretože nechcel prísť o zisk uzavretím

¹³² JI, Hyuck- moon. 2011. *Cracks everywhere: How the Seongsu bridge collapse changed Seoul's urban personality* [online]. [citované 2015-18-05]. Dostupné na internete: <https://www.academia.edu/6947286/Cracks_Everywhere_How_the_Seongsu_Bridge_Collapse_Changed_Seoul_s_Urban_Personality>.

¹³³ MARTIN-JONES, David. 2007. Decompressing modernity: South Korean time travel narratives and the IMF crisis. In: *Cinema Journal*. ISSN 0009-7101, Vol. 46, No. 4. University of Texas Press, s. 50.

obchodného centra na pár dní kvôli opravám.¹³⁴ Podobne sa v deň zrútenia budovy viaceré reštaurácie z najvyššieho poschodia sťažovali na padajúce kúsky strechy ale úradníci obchodného centra po skontrolovaní problému povedali obchodníkom aby zostali naďalej otvorení. Bola to ďalšia tragédia kvôli neadbalej stavbe a zlého vládneho dohľadu. Titulky novín po tejto nehode hlásali „Nekonečná pohroma, pohroma, pohroma.“¹³⁵

3.4.3. Trajekt Sewöl

Jednou z najnovších veľkých nehôd, ktorá postihla Kóreu, je potopenie sa trajektu Sewöl v roku 2014, pri ktorom zahynulo 304 ľudí. Väčšina z obetí boli len stredoškólači na školskom výlete, a to zväčšilo celonárodný žiaľ z tejto situácie. Medzi hlavné dôvody tejto nehody patrí opäť korupcia a zanedbanie povinností. Konkrétne sa trajekt potopil preto, lebo niesol náklad dvakrát väčší než bol povolený limit, ktorý navyše nebol dostatočne zaistený proti pohybu, a to prispelo k rýchlemu potopeniu lode. Takisto v roku 2013 prešiel trajekt úpravou vrchného poschodia, ktorá pridala miesto pre ďalších pasažierov, a týmto spôsobom navýšila príjmy spoločnosti. Ďalším dôležitým faktorom bolo zlyhanie ľudského faktora, keď bolo cestujúcim prikázané zostať na mieste a nesnažiť sa opustiť loď. Ironicky sám kapitán bol medzi prvými, ktorí loď opustili a boli vylovení záchranármi.¹³⁶ Od potopenia trajektu sa v Kórei konalo viacero protestov, ktoré mali za cieľ poukázať na zanedbanie situácie zo strany vlády. Prezidentka Pak Gŭn Hje (박근혜) sama priznala, že táto nehoda len zdôrazňuje mnohé problémy Kórei a sľúbila, že vláda nedovolí aby smrť takéhoto množstva ľudí bola zbytočná. Avšak vyšetrowanie sa ani rok po nehode nijak závažne nepohlo a rôzna byrokracia trvá veľmi dlho. Keďže v dobe potopenia trajektu boli v týchto vodách silné prúdy a záchranné akcie prebiehali veľmi pomaly stále sa nenašlo deväť tiel. Kvôli nim a aj kvôli podrobnému preskúmaniu lode sa vláda chystá vyloviť potopený vrak. Takéto nehody sú veľkou záťažou aj pre kórejskú ekonomiku keďže kórejská vláda musela zaplatiť aj odškodné rodinám obetí nehody, a proces vyzdvihnutia vraku na hladinu bude takisto veľmi nákladný.¹³⁷

¹³⁴ *Seoul department store collapses* [online]. s.a. [citované 2015-15-10]. Dostupné na internete: <<http://www.history.com/this-day-in-history/seoul-department-store-collapses>>.

¹³⁵ South Korean department store collapses, killing at least 113. 1995. In: *New York Times* [online]. [citované 2015-18-05]. Dostupné na internete: <<http://www.nytimes.com/1995/06/30/world/south-korean-department-store-collapses-killing-at-least-113.html>>.

¹³⁶ PARK, Madison. 2014. *What went wrong on Sewol?* [online]. [citované 2015-15-10]. Dostupné na internete: <<http://edition.cnn.com/2014/05/15/world/asia/sewol-problems/>>.

¹³⁷ AN, Seong-mo. 2015. [Sewölho 1 čugi] 304mjöng samkchigo padae čamkin činsil. In: *Sisačönöl* [online] [citované 2015-22-05]. Dostupné na internete: <<http://www.sisapress.com/news/articleView.html?idxno=64341>>.

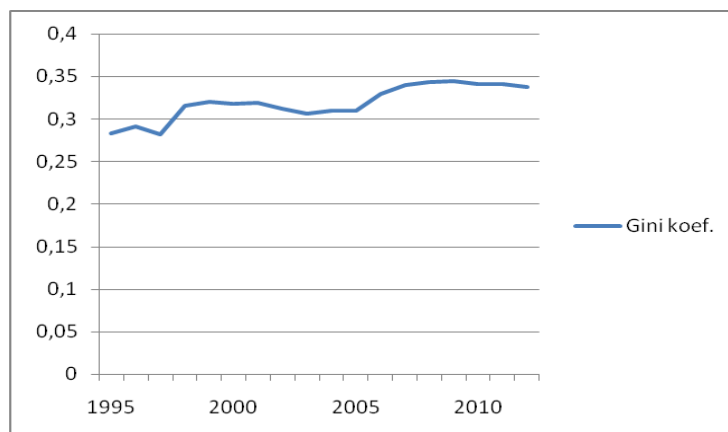
3.5. Dualizmus

Posledným problémom, ktorý táto bakalárska práca rozoberá, je problém sociálneho a ekonomického dualizmu v Kórei. Je badateľný vo viacerých sférach kórejskej spoločnosti, najmä však na trhu práce, v účasti žien na pracovnom procese a vo vzdelaní.

3.5.1. Trh práce

V období rýchleho rastu v Kórei, medzi rokmi 1960 a 1990, bolo podľa ekonomického výskumu OECD rozdelenie príjmov jedno z tých najspravodlivejších na svete. V posledných rokoch, najmä od dôb Ázijskej finančnej krízy, sa však prehlbujú rozdiely medzi bohatými a chudobnými Kórejcami (Graf 2.), a to najmä vďaka kórejským rovnostárskym zvykom a ich homogenite.¹³⁸

Graf 2. Gini koeficient – mierka nerovnosti rozdelenia príjmov (0- dokonalá rovnosť, 1- dokonalá nerovnosť)

Zdroj: *The Index of Income Distribution*. S.a. In: Korean statistical information service [online]. [citované 2014-21-03]. Dostupné na internete: <http://kosis.kr/eng/statisticsList/statisticsList_01List.jsp?vwcd=MT_ETITLE&parentId=A #SubCont>.

V roku 2008 si až 86% Kórejcov myslelo, že výhody a nevýhody, ktoré so sebou priniesol ekonomický rozvoj, nie sú v krajine spravodlivo rozdelené. Medzi rokmi 1996 a 2008 sa relatívna miera chudoby až zdvojnásobila a predstavovala tak 15%. Môže za to čiastočne technologický pokrok, ktorý začal dávať prednosť kvalifikovanej pracovnej sile, rýchla

¹³⁸ OECD. 2012, s. 112- 113.

integrácia obchodných a finančných trhov, ktorá taktiež začala uprednostňovať kvalifikovanú pracovnú silu a čiastočne aj zmeny v domácnostiach, ktoré priniesli viac jednočlenných domácností. Najdôležitejším faktorom však boli nepochybne štrukturálne zmeny v ekonómii, ktoré zmenili zamestnanosť Kórejcov. Kórejci začali pracovať v manufaktúrach a v službách, ktoré boli vyššie platené než dovtedy vykonávané poľnohospodárske práce. Ale od roku 1990 sa začína zamestnanosť opäť presúvať, tento krát z vyššie platených pozícií v manufaktúrach do nižšie platených pozícií v službách. Druhým najdôležitejším faktorom je dualizmus trhu práce, ktorý viedol k veľkým rozdielom medzi trvalými a neregulárnymi zamestnancami.¹³⁹

Po Ázijskej finančnej kríze v roku 1997 sa Kórea okrem reštrukturalizácie kórejských podnikov musela pomerne rýchlo začleniť do svetovej ekonomiky. Viedlo to k zvýšeniu konkurencie, ktoré vyústilo v znížení fixných nákladov spoločností, a to najmä v oblasti zamestnanosti. Firmy tak začali podporovať flexibilitu pracovnej sily a neregulárnych zamestnancov, ktorých väčšina pracuje na dobu určitú ako náhrada za trvalých zamestnancov. Výhodou takýchto pracovníkov bolo najmä to, že firma im mohla platiť menšiu mzdu v porovnaní s trvalými zamestnancami. V roku 2010 dostávali iba 53% z hodinovej mzdy stálych zamestnancov na rovnakých pozíciách. Výhody, ktoré prinášajú takýto zamestnanci firmám sú veľké. Znižujú náklady na zamestnancov, zvyšujú flexibilitu zamestnanosti, ktorá je dôležitá kvôli vysokým nákladom spojeným s prepúšťaním trvalých zamestnancov, vykonávajú rôzne krátkodobé a okrajové úlohy, atď. Takisto sa ukazuje, že neregulárni zamestnanci sú dobrým „nárazníkom“ pre cyklické šoky. Zväčša sa jedná o postarších, menej vzdelaných Kórejcov, zamestnaných u menších spoločnosti. Veľa z nich prijíma takýto druh práce len preto, že potrebuje získať okamžitý príjem a preto, že nemôže nájsť inú prácu. Iní sú však spokojní s takýmto systémom pretože im poskytuje istotu zamestnania aspoň na určitú dobu a dovoľuje im prispôbiť si pracovnú dobu iným aktivitám. Problémom týchto zamestnancov je, že zatiaľ čo v ostatných krajinách sveta takéto zamestnanie väčšinou vyústí v trvalý pracovný pomer, v Kórei tomu tak nie je.¹⁴⁰

Vláda sa samozrejme snaží bojovať s týmto dualizmom na pracovnom trhu ale zatiaľ nie veľmi úspešne. V roku 2007 vláda zmenila pracovný zákon aby zabránila diskriminácii medzi trvalými a dočasnými zamestnancami tak, aby neregulárni zamestnanci boli takto zamestnaní u jedného zamestnávateľa maximálne dva roky. Táto zmena však vôbec

¹³⁹ OECD. 2012, s. 112- 114.

¹⁴⁰ Ibid, s. 121- 124.

nepomohla a väčšina zamestnávateľov sa rozhodla neobnoviť zamestnaneckú zmluvu po vypršaní doby dvoch rokov. V roku 2011 45% takýchto zamestnancov teda stratilo prácu. A navyše medzi rokmi 2006 a 2011 sa počet neregulárnych zamestnancov zvýšil o 6%. Tento systém v konečnom dôsledku iba podporuje dualizmus, keďže zvýšený počet prechodov neregulárnych zamestnancov na trvalých sprevádza zvýšenie pracovnej nestability neregulárnych zamestnancov. Nespravodlivé je, že neregulárni zamestnanci vykonávajú takmer identickú prácu ako trvalí zamestnanci a aj pracujú rovnako hodín. Celkovo teda vzrastajúci počet neregulárnych zamestnancov vyvoláva konflikty medzi skupinami pracovníkov, zväčšuje mzdové rozdiely a relatívnu chudobu. A prispieva k tomu aj slabé pokrytie sociálneho poistenia týchto pracovníkov, ktoré bolo vysvetlené v kapitole 3.2. Už v roku 2009 vláda tento zákon upravila a rozšírila dĺžku zmluvy neregulárnych zamestnancov u jedného zamestnávateľa na štyri roky. Rozhodla sa tak najmä z dôvodu posilnenia stability trhu práce. Aby sa však Kórea zbavila problému dualizmu na trhu práce, bolo by potrebné zmeniť prístup firiem k najímaniu si neregulárnych zamestnancov uvoľnením ochrany trvalých zamestnancov a rozšírením pokrytia sociálneho zabezpečenia aj na týchto zamestnancov.¹⁴¹ Ďalej by bolo treba rozšíriť možnosti ďalšieho vzdelávania neregulárnych zamestnancov a podporiť tak ich prechod na trvalých zamestnancov, zmeniť zvyšovanie odmien pre zamestnancov na základe veku a aj zvýšiť vek odchodu zamestnancov do dôchodku.¹⁴²

3.5.2. Pracujúce ženy

Úloha ženy sa od počiatku procesu zhustenej modernizácie postupne veľmi menila. Pôvodne ich úlohou bolo starať sa o domácnosť a podporovať manžela, zatiaľ čo muž bol živiteľom rodiny. Typická pre kórejskú spoločnosť bola existencia dvoch oddelených oblastí- verejnej, v ktorej mal vyššie postavenie muž a domácej, ktorej dominovala žena. Odpovedalo to konfuciánskej ideológii, ktorú štát zdôrazňoval, pretože mu viac vyhovovala. Problém nastal v dobe Ázijskej finančnej krízy, keď veľa mužov, často jediných živiteľov rodín, stratilo prácu.¹⁴³

Počas zhustenej modernizácie, ako sa postavenie žien menilo, boli postupne ženy viac a viac zapájané aj do pracovného procesu a stali sa tak veľmi dôležitou súčasťou celého

¹⁴¹ OECD, 2012, s. 124- 127.

¹⁴² DAO, Mai et al. 2014. *Strategies for reforming Korea's labor market to foster growth* [online]. [citované 2015-05-11]. Dostupné na internete: <<http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2014/wp14137.pdf>>.

¹⁴³ MARTIN-JONES, D. 2007, s. 58- 59.

tohto procesu náročného na pracovnú silu. Hlavným rysom ich počiatočného zamestnania bolo využívanie ich práce z dôvodu nestabilnej a chaotickej povahy ich vykonávaných činností. Ony sa nechali zneužívať v prospech vytvorenia spoločnosti dominujúcej mužmi a okrem svojho zamestnania museli zvládať aj výchovu detí, starosť o domácnosť, starostlivosť o starých ľudí v rodine, atď. Podľa celonárodného prieskumu z roku 2006 je očakávané, že pracujúca žena bude vykonávať takmer tie isté povinnosti ako nezamestnaná žena v rozsahu 7 hodín a 14 minút počas pracovných dní. V porovnaní s 13 hodinami a 17 minútami, ktoré venuje starostlivosti o domácnosť nepracujúca žena. Na porovnanie muž pomáha v domácnosti len približne 45 minút.¹⁴⁴

Takisto, ako bolo spomínané v predchádzajúcej podkapitole, ženy sú často medzi prvými prepúšťanými v dobách krízy a tvoria tak užitočný „nárazník“ proti výkyvom na trhu práce.¹⁴⁵ Je to spôsobené aj tým, že ženy tvoria najväčšie percento spomedzi neregulárnych zamestnancov- až 42% pracujúcich žien sú ženy pracujúce ako neregulárne pracovníčky.¹⁴⁶ Ukážkou zmeny postavenia ženy v spoločnosti je vysoký nárast ich miery zapojenia sa do pracovného procesu, ktorá narástla z 50% v roku 1990 na 59% v roku 2011. Aj napriek tomuto nárastu je však jednou z najnižších medzi krajinami OECD. Ak by tento rast aj naďalej pokračoval, viac žien na pracovnom trhu môže viesť k zvýšeniu ponuky práce a najmä k zníženiu nerovnosti medzi mužmi a ženami. Štát by mohol dopomôcť k zvýšeniu počtu pracujúcich žien zvýšením investícií do verejných zariadení starajúcich sa o deti, zaviesť viac prác na polovičný úväzok, ktoré by matkám dovolili zosúladiť rodinný život s pracovným životom, zlepšiť pracovné príležitosti pre ženy a zaviesť daňový systém, ktorý by bol viac benevolentný aj pre dvoch zárobkovo činných jedincov žijúcich v jednej domácnosti.¹⁴⁷

3.5.3. Vzdelanie

Ďalším problémom, ktorý umocňuje dualizmus Kórei a úzko súvisí s predchádzajúcou podkapitolou je problém vzdelávania. Vďaka veľkým verejným investíciám do škôl sa Kórea premenila z krajiny s 22% mierou gramotnosti v roku 1945¹⁴⁸ na krajinu s takmer

¹⁴⁴ CHANG, K. 2011, s. 68, 132.

¹⁴⁵ Ibid, s. 79.

¹⁴⁶ OECD. 2012, s. 124.

¹⁴⁷ DAO, M. et al. 2014, s. 4.

¹⁴⁸ OECD. 2012, s. 128.

perfektnou mierou gramotnosti.¹⁴⁹ Avšak niektoré aspekty dnešného kórejského vzdelávacieho systému podporujú nerovnosť príjmov. Problém je najmä v tom, že deti z bohatších rodín si môžu dovoliť investovať peniaze do kvalitnejšieho predškolského vzdelávania, v neskoršom veku si môžu dovoliť investovať do súkromných doučovacích inštitúcií a takisto pre nich nie je problém platiť si univerzitné vzdelanie. Pre domácnosti s malým príjmom sú to veľmi veľké položky rodinného rozpočtu a napriek existencii rôznych študentských pôžičiek a štipendií majú deti z týchto rodín len obmedzený prístup k univerzitnému vzdelaniu. A to v kruhu pôsobí na ich horšiu kvalifikáciu a spôsobuje tak porovnateľnú nevýhodu pri získavaní tých lepšie platených zamestnaní.¹⁵⁰

Tieto rozdiely začínajú už v predškolskom veku podľa toho či dieťa navštevuje materskú školu pod záštitou Ministerstva vzdelania, vedy a techniky alebo pod záštitou Ministerstva zdravia a sociálneho zabezpečenia. Prvá spomínaná je kvalitnejšia a aj drahšia, keďže sa väčšinou jedná o súkromne inštitúcie. V neskoršom veku je segmentácia viditeľná medzi študentmi, ktorí si môžu dovoliť platiť hodiny v súkromných doučovacích inštitúciách, tzv. hagwŏnoch. Jedným z dôvodov kvality výuky v nich je to, že hagwŏny zamestnávajú viac učiteľov než verejné školy a vďaka vyšším mzdám sú u nich zamestnaní tí najlepší učitelia. Tieto mimoškolské vzdelávacie inštitúcie sú dôležité kvôli vstupu na prestížnu univerzitu. V Kórei je totižto pri hľadaní si zamestnania väčší dôraz kladený na meno univerzity, ktorú človek navštevoval, než na skutočné schopnosti človeka a jeho potenciál. Problémom týchto hagwŏnov okrem finančného zaťaženia rodinných rozpočtov a podpory dualizmu v neskoršom zamestnaní je aj podpora nerovnosti v školských triedach, keďže študenti navštevujúci hagwŏny sú zväčša popredu s prebranou látkou.¹⁵¹

Kórejská vláda bojuje proti nerovnosti vo vzdelávaní svojich občanov už od roku 1969, kedy zrušila ťažké prijímacie skúšky na nižšie stredné školy a v roku 1974 aj na vyššie stredné školy a nahradila ich náhodným systémom, ktorým boli študenti priradovaní do jednotlivých škôl. V roku 1980 dokonca zakázala hagwŏny, ale keďže to len presunulo tieto vzdelávacie inštitúcie na čierny trh, tak tento zákaz odvolala v roku 2000 a zároveň začala s podporou konkurencieschopnosti verejných vzdelávacích inštitúcií zvýšením plátov učiteľov, nákupom nových počítačov, zlepšením hodín angličtiny, atď. Najväčšou pomocou

¹⁴⁹ Historical Data Graphs per Year: Literacy: South Korea. 2011. In: *Index Mundi* [online]. [citované 2015-15-05]. Dostupné na internete: < <http://www.indexmundi.com/g/g.aspx?c=ks&v=39>>.

¹⁵⁰ OECD. 2012, s. 128.

¹⁵¹ *Ibid*, s. 130- 131.

ako sa zbaviť závislosti žiakov na hagiwňoch však je zmena prijímacích skúšok na vysoké školy a zmena vnímania dôležitosti škôl v spoločnosti. To však vyžaduje dlhší čas.¹⁵²

Školné na kórejských vysokých školách bolo v akademickom roku 2008/2009 tretie najvyššie spomedzi krajín OECD a rozdiely medzi lacnejšími univerzitami a tými najdrahšími sú obrovské keďže školné je takmer dvojnásobné. Vzhľadom na síce neustále rastúce, ale stále nevelké množstvo študentských pôžičiek, ktoré vláda vydáva, je kvalita vzdelania priamo závislá na príjme domácností. Po protestoch v roku 2011 bolo v roku 2014 navrhnuté zníženie školného o 30%, ktoré by však bolo veľmi nákladné pre kórejskú vládu a mohlo by ešte zvýšiť dôraz na vzdelanie tretieho stupňa keďže by to mohlo viesť k väčšiemu množstvu prijímaných študentov.¹⁵³

¹⁵² OECD. 2012, s. 135- 136.

¹⁵³ Ibid, s. 138- 139.

4. Súčasná situácia a navrhované riešenia

Ako som vysvetlila v predchádzajúcej kapitole, Kórejci si v poslednej dobe uvedomujú všetky tieto sociálne problémy, ktoré so sebou priniesla zhustená modernizácia a snažia sa vzniknutú situáciu riešiť. Avšak vzhľadom na relatívnu novotu týchto problémov nemôžeme výsledky ich politiky ešte úplne vyhodnotiť.

Na základe tlačových správ Ministerstva zdravia a sociálneho zabezpečenia ja vidieť, že politické rozhodnutia tohto odvetvia sa snažia okrem iného zabrániť zlému zaobchádzaniu a zneužívaniu detí v materských školách, podporiť rozvoj tradičnej medicíny aj v spolupráci s Čínou a zvýšiť povedomie o nej v ostatných krajinách a takisto sa venujú zmene zákona z konca minulého roku o zákaze fajčenia na verejných miestach. Najdôležitejšie kroky tohto konkrétneho ministerstva však smerujú k zvýšeniu pôrodnosti a k starostlivosti o starnúcu populáciu, ktoré sa začali v roku 2005 vydaním rámcového zákona o nízkej pôrodnosti a starnúcej spoločnosti. Proti týmto dvom javom sa vláda snaží bojovať znižovaním vyťaženia manželstiev a starostlivosti o deti a prijatím základných dôchodkových programov.¹⁵⁴

V roku 2012 bol v Kórei zavedený „Deň populácie“, ktorý sa snažil pritiahnúť pozornosť Kórejcov k problémom týkajúcich sa ich miery pôrodnosti, ktorá je jednou z najnižších spomedzi krajín OECD napriek vládnej podpore pro-natálnej politiky a podpory rovnováhy medzi pracovným a rodinným životom. V roku 2014 minister zdravia a sociálneho zabezpečenia Mun Hjöng-pchjo (문형표) pri oslavách tohto dňa poukázal na to, že samotná podpora starostlivosti o deti a poukazovanie na problémy nízkej pôrodnosti tento problém nevyriešia a zdôraznil, že je potrebné vážne zvážiť hroziacu populačnú krízu a obrátiť pozornosť nielen politiky sociálneho zabezpečenia na rodiny a deti, ale aj pozornosť ekonomických a sociálnych politik týmto smerom.¹⁵⁵

Okrem politiky podporujúcej pôrodnosť sa Ministerstvo zdravia a sociálneho zabezpečenia snaží podporiť ekonomické a sociálne zapojenie sa kórejských dôchodcov. V roku 2014

¹⁵⁴ *The Committee on low birth rate and aging society starts the new year with its 1st meeting* [online]. Ministerstvo zdravotníctva a sociálnych záležitostí Kórey (보건복지부). 28.1.2013. [citované 2015-19-05]. Dostupné na internete: <http://english.mw.go.kr/front_eng/al/sal0201vw.jsp?PAR_MENU_ID=1002&MENU_ID=100203&page=5&CONT_SEQ=281118>.

¹⁵⁵ *Urgency to tackle the problems of low birth highlighted at the population day ceremony* [online]. Ministerstvo zdravotníctva a sociálnych záležitostí Kórey (보건복지부). 2014. [citované 2015-15-05]. Dostupné na internete: <http://english.mw.go.kr/front_eng/al/sal0201vw.jsp?PAR_MENU_ID=1002&MENU_ID=100203&page=1&CONT_SEQ=302463>.

vznikol projekt s názvom „2014 Projekt zamestnania dôchodcov (zodpovedných za detský boom)“, ktorý sa snaží pomôcť generácií, ktorá stojí za rastom pôrodnosti v druhej polovici 20. storočia. Táto generácia tak zohrala veľmi dôležitú úlohu pri dosahovaní ekonomického rozvoja krajiny a dnes sa dostáva do dôchodku. Predstavuje až 14,3% z celkovej kórejskej populácie. Vláda sa im snaží pomôcť najmä rozšírením možností zapájania sa do spoločnosti pomocou rôznych dobrovoľníckych prác. Tento projekt sa takisto snaží šíriť povedomie o príprave na život v dôchodku, keďže Kórejci si neuvedomujú potrebu sa na toto obdobie pripravovať ešte v produktívnom veku.¹⁵⁶

Ďalším dôležitým bodom dnešnej kórejskej politiky je ekonomická situácia. Okrem politiky voči Severnej Kórei bola ekonomická situácia v Kórei jedným z hlavných bodov skloňovaných v predvolebných kampaniach kandidátov o prezidentské kreslo v roku 2012, ktoré sa sústreďovali na „ekonomickú demokratizáciu“ a na samotný ekonomický model Kórey s rastúcou úlohou čäbŏlov. Vtedy novozvolená prezidentka , Pak Gŭn- hje, nemala v pláne zasahovať do vlastníctva čäbŏlov a do centralizácie ekonomickej moci. V predvolebnej kampani sľubovala len prepracovanie doterajších pravidiel týkajúcich sa čäbŏlov a takisto sľúbila prekontrolovať investície čäbŏlov do bankových inštitúcií, ktoré im prinášali prednostné práva k získaniu financií. Jej oponent , Mun Džä- in (문재인), naopak videl cestu k úspechu obmedzením moci čäbŏlov, ktoré sú zodpovedné až za dve tretiny ekonomického výkonu krajiny, ochranou malých a stredných podnikov a vytvorením nových pracovných príležitostí a spravodlivejšieho prerozdelenia.¹⁵⁷

Prezidentka Pak je v dnešnej dobe kritizovaná najmä preto, že krajina momentálne čelí obdobiu najpomalšieho rastu HDP od povojnových dôb. Od roku 2011 kórejské HDP rastie tempom iba 3-3,5% ročne a na začiatku roku 2015 centrálna banka Kórey upravila svoju prognózu rastu na tento rok z 3,9% na 3,4%. Kórejcom sa tento vývoj nepáči najmä preto, že pred rokom 2008 Kórejské HDP rástlo tempom 5-6% ročne a ešte pred Ázijskou finančnou krízou dokonca 7% ročne (Graf 3.). V roku 2014 vyhlásila 3- ročný ekonomický plán, ktorý by mal zabezpečiť rast Kórey na najbližších 30 rokov.¹⁵⁸ Podľa správy z Ministerstva

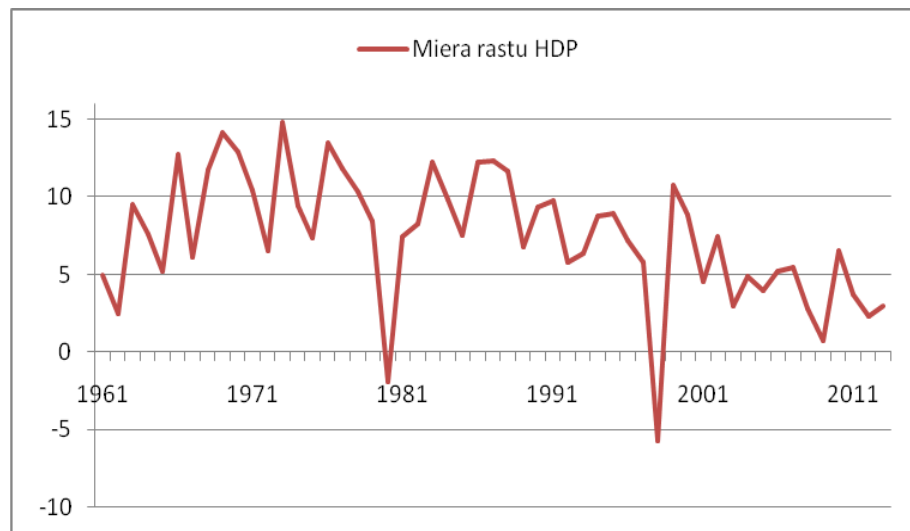
¹⁵⁶ *Social engagement of retirees to be promoted through public- private partnerships* [online]. Ministerstvo zdravotníctva a sociálnych záležitostí Kórei (보건복지부). 3.7.2014. [citované 2015-15-05]. Dostupné na internete: <http://m.mw.go.kr/mobile_eng/noticeView.jsp?MENU_ID=100203&cont_seq=301915&page=1>.

¹⁵⁷ BENDINI, Roberto - GAJDOŠ, Lukáš. 2013. *The 2012 South Korean presidential election* [online]. [citované 2015-21-05]. Dostupné na internete: <http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/briefing_note/join/2013/491471/EXPO-AFET_SP%282013%29491471_EN.pdf>.

¹⁵⁸ RAMSTAD, Evan. 2015. *As Park Geun- hye faces economic worries in pivotal year, her government bores in on an unglamorous problem* [online]. [citované 2015-15-05]. Dostupné na internete: <http://csis.org/files/publication/150223_Park_Geunhye_economic.pdf>.

stratégie a financií z roku 2015 medzi hlavné body tohto ekonomického plánu patrí zvýšenie produktivity, obmedzenie korupcie posilnením pokút, zreformovanie trhu práce, a tým podpora flexibility a stability pracovných miest, posilnenie spravodlivosti medzi veľkými, strednými a malými podnikmi, rozšírenie možností rastu poľnohospodárstva a rybolovu.¹⁵⁹

Graf 3. Miera rastu HDP v druhej polovici 20. storočia.

Zdroj: *World development indicators*. S.a. In: World Bank [online]. [citované 2015-24-05]. Dostupné na internete: <http://data.worldbank.org/country/korea-republic#cp_wdi>.

Samotná Kórejská vláda nie je priveľmi ochotná odstrániť veľké štátne spoločnosti, ktoré sú životne dôležité pre kórejskú ekonomiku, ale prezidentka Pak sa snaží postupne aspoň zvýšiť ich výkonnosť, zlepšiť ich financovanie a zvýšiť ich konkurencieschopnosť. Pre dosiahnutie tohto cieľa sa jej zatiaľ podarilo znížiť zadlženosť niektorých štátnych podnikov, ktoré tak dosiahli napríklad priškrtením výdavkov na darčkové certifikáty rozdávané pri rôznych firemných výročiach alebo aj zrušením platenej dovolenky popri štúdiu a inými opatreniami. Takisto sa snaží aby tieto veľké štátne spoločnosti prestali platiť svojich zamestnancov na základe hierarchickej štruktúry a začali ich odmeňovať na základe ich skutočnej výkonnosti a aby si vyberali svojich zamestnancov podľa ich skutočných schopností. Týmito zmenami sa Pak snaží premeniť zakorenenú konfuciánsku tradíciu a aj

¹⁵⁹ *2015 work report: Three- year plan for economic innovation* [online], Ministerstvo strategického plánovania a financií Kórey (기획재정부). [citované 2015-18-05]. Dostupné na internete: <<http://english.mosf.go.kr/pre/view.do?bcd=N0001&seq=3762>>.

keď sú tieto zavedené zmeny zatiaľ malé, ak sa budú poctivo dodržiavať každý rok, môžu vyústiť vo veľké zmeny.¹⁶⁰

Zabezpečiť a udržať pre Kórejcov tak dôležitý trvalý rast sa dá aj znížením dualizmu trhu práce. Napriek tomu, že dualizmus trhu práce, a teda trh práce s iba takmer 50% zamestnanosťou trvalých regulárnych zamestnancov v Kórei má aj pozitívne následky, väčšina je tých negatívnych. Medzi hlavné pozitíva určite patrí nízka nezamestnanosť a zaujímavé je, že až takmer väčšina neregulárnych zamestnancov si tento druh práce vybrala sama z dôvodu flexibilného pracovného času, ktorý im umožňuje vyvážiť prácu s mimopracovnou činnosťou. Avšak na druhej strane dualizmus trhu práce znižuje odolnosť trhu práce voči zmenám na strane dopytu a taktiež znižuje produktivitu zamestnancov, keďže firmy sa tak stávajú menej ochotné investovať do vzdelania takýchto zamestnancov. A preto sa vlády snažia o jej odstránenie, aby tak zlepšili nerovnomerné rozdelenie príjmov, podporili stabilitu práce a produktivitu zamestnancov. Kórejská vláda si tak stanovila cieľ dosiahnuť úroveň trvalej zamestnanosti 70% v roku 2017 pomocou balíka reforiem, ktoré majú za úlohu najmä podporiť vytváranie zamestnaneckých pozícií pre ženy, pozícií v odvetví služieb a taktiež vytváranie nových pozícií v malých a stredne veľkých spoločnostiach. Okrem zvýšenia trvalej zamestnanosti sa tento plán sústreďuje aj na navýšenie zamestnanosti medzi mladými ľuďmi a naopak aj medzi staršími Kórejcami, znížením dlhej pracovnej doby, rozšírením sociálneho zabezpečenia a odstránením diskriminácie neregulárnych zamestnancov.¹⁶¹

Khaled vo svojom článku spomína možnosť pre menej rozvinuté krajiny z Afriky, Ázie a z Južnej Ameriky poučiť sa z vývoja v Kórei. Prvým bodom vhodným povšimnutia je ten, že podnikateľská vrstva lepšie funguje ak sa podrobí podrobnému plánovaniu a štátnemu vedeniu, a to sa dá dosiahnuť pomocou spolupráce obchodu a daného štátu. Takisto, ak krajiny majú dostatok nerastných surovín, mohli by vybudovať ekonomiku orientovanú na vývoz podľa vzoru Kórei. Taktiež sa ako úspešná ukázala v Kórei politika potlačania pracovnej sily a politikov. Pri vytváraní tohto podobného modelu by sa však ostatné rozvojové krajiny mali poučiť z kórejského príkladu a uvedomiť si k akým problémom tento spôsob rozvoja vedie.¹⁶²

¹⁶⁰ RAMSTAD, Evan. 2015. [online]

¹⁶¹ DAO, M. et al. 2014, s. 13- 14, 16.

¹⁶² KHALED, M. 2007. [online]

Záver

Táto práca sa pokúsila predstaviť zhustenú modernizáciu v Kórei a rozobrať vybrané problémy, ktoré vznikli práve kvôli rýchlemu vývoju, ktorý v Kórei nastal v druhej polovici 20. storočia.

Na začiatku bol predstavený pojem zhustenej modernizácie nielen v Kórei ale bol aj porovnaný s modernizáciou iných východoázijských krajín. Teoreticky bol tento spôsob modernizácie predstavený prostredníctvom konceptu piatich dimenzií profesora Čanga. Následne boli predstavené podmienky, ktoré boli jednými z najdôležitejších pri vzniku zhustenej modernizácie ako Studená vojna na Kórejskom polostrove, Kórejská vojna, vývoj, ktorý sa snažil dohnať ostatné krajiny sveta, neprítomnosť sociálnej revolúcie, neskorá modernizácia a iné.

Kapitola 2 bola zameraná na jednotlivé obdobia kórejskej modernizácie s dôrazom kladeným na dobu prezidenta Pak Čöng- hüiho, ktorý sa najviac zaslúžil o ekonomický rast krajiny a umožnil tak začiatok procesu modernizácie. Podarilo sa mu to najmä pomocou plánovania a jeho spolupráce s kórejskými rodinnými konglomerátmi- čäbölmi.

V hlavnej časti práce boli popísané vybrané problémy kórejskej spoločnosti. Problémy rodiny rôzneho druhu spôsobujúce pokles pôrodnosti, ktorá je v Kórei na tak nízkej úrovni, že populácia Kórey dnes vymiera, starnutie populácie, o ktorú sa nemá kto starať a odkladanie manželstva na neskoršiu dobu. S týmto úzko súvisí problém nedostatočného sociálneho zabezpečenia Kórejskej republiky. Bolo ukázané, že nedostatočná štátna podpora obyvateľov, ktorí to potrebujú, vyplýva najmä z relatívne novej politiky sociálneho zabezpečenia, ktoré nebolo v starších dobách potrebné keďže podľa prevládajúcej konfuciánskej ideológie sa členovia rodiny o seba postarali navzájom. Avšak s klesajúcim počtom mladých ľudí a s narastajúcim počtom starších ľudí, o ktorých sa treba postarať sa stáva stále ťažším pre rodinu postarať sa o všetkých svojich členov bez pomoci štátu. V ďalšej časti bol popísaný problém čäbolov, ktoré sa stali príliš veľké a dôležité nielen pre kórejskú ekonomiku ale pre Kóreu samotnú nato, aby ich vláda nechala zbankrotovať aj keď majú veľmi vysoké dlhy. Za posledné pol storočie sa totižto Kórea stala na nich tak závislá, že pád jednej z týchto spoločností má ďalekosiahle účinky na celú spoločnosť ako bolo ilustrované na príklade bankrotu spoločnosti Däu. Problém často sa opakujúcich nehôd v Kórei súvisí s korupciou najmä veľkých spoločností, ktorou si zvykli zaobstarávať a zvyšovať objednávky a platiť za nedodržiavanie vládnych bezpečnostných predpisov. Taktiež je však spôsobený i nedostatočnou kvalifikáciou a znalosťou pracovníkov.

Posledným problémom spomínaným v tejto práci je problém dualizmu na trhu práce, ktorý sa odráža najmä na vysokom počte neregulárnych zamestnancov, ktorý vedie k nerovnomernému rozdeleniu príjmu a rýchlemu miznutiu strednej triedy. Dualizmus kórejskej spoločnosti je takisto viditeľný na pracujúcich ženách. Ich práca sa stáva stále dôležitejšou pre rodinný rozpočet ale tradičná konfuciánska spoločnosť stále vedie k veľkým rozdielom medzi pracujúcimi ženami a mužmi. S dualizmom trhu práce takisto súvisí dualizmus viditeľný vo vzdelaní, keďže rodiny s vyšším príjmom si môžu dovoliť platiť za doučovanie, lepšie školy atď. A keďže kórejská spoločnosť neustále kladie veľký dôraz na vzdelanie, ľuďom z jednotlivých vrstiev spoločnosti to zabraňuje v presune do inej vrstvy spoločnosti.

Nakoniec bolo ukázané, že kórejská vláda si je vedomá problémov svojich obyvateľov a aktívne sa im snaží pomôcť novovznikajúcimi politickými programami a vylepšovaním tých existujúcich. Na druhej strane však vzhľadom na to, že tieto politiky predstavujú akúsi novinku na území Južnej Kórey, pre viditeľné výsledky a vyhodnotenie ich úspešnosti si stále táto novinka v kórejskej politike a spoločnosti vyžaduje dlhšie časové obdobie. Dôležitým krokom pre kórejskú spoločnosť je však skutočnosť, že vláda sa snaží politické reformy neustále vylepšovať a takisto sa snaží hľadať nové riešenia, ktorými by uľahčila každodenný život Kórejcov.

Bibliografické odkazy

2015 work report: Three- year plan for economic innovation [online], Ministerstvo strategického plánovania a financií Kórey (기획재정부). [citované 2015-18-05]. Dostupné na internete: <<http://english.mosf.go.kr/pre/view.do?bcd=N0001&seq=3762>>.

AN, Seong- mo. 2015. [Sewŏlho 1 čugi] 304mjŏng samkchigo padae čamkin činsil. In: *Sisačŏnŏl* [online] [citované 2015- 22-05]. Dostupné na internete: <<http://www.sisapress.com/news/articleView.html?idxno=64341>>.

BENDINI, Roberto - GAJDOŠ, Lukáš. 2013. *The 2012 South Korean presidential election* [online]. [citované 2015-21-05]. Dostupné na internete: <http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/briefing_note/join/2013/491471/EXPO-AFET_SP%282013%29491471_EN.pdf>.

BURKETT, Paul – HART- LANDSBERG, Martin. 2001. Economic crisis and restructuring in South Korea: Beyond the free market- statist debate. In: *Critical Asian Studies*. ISSN 1467-2715, Vol. 33, Issue 3, s. 403- 430.

CHANG, Ha- joon. 2006. *The East Asian development experience: the miracle, the crisis and the future*. London: Zed Books. 310 s. ISBN 978- 1- 84277-140-2.

CHANG, Kyung- sup. 1999. Compressed modernity and its discontents: South korean society in transition. In: *Economy and Society*, Vol. 28, No.1.ISSN 0308-5147, s. 30-55.

CHANG, Kyung- sup. 1999. Social ramifications of South Korea's economic fall: Neo-liberal antidote to compressed capitalist industrialization? In: *Development and society*. ISSN 1225-3804, Vol. 18, No. 1, s. 49- 91.

CHANG, Kyung- sup. 2003. The state and families in South Korea's compressed fertility transition: A time for policy reversal? In: *Journal of Population and Social Security (Population)*. ISSN 1348-7191, Supplement to Volume 1. s. 596- 610.

CHANG, Kyung- sup. 2007. The end of developmental citizenship? Restructuring and social displacement in post- crisis South Korea. In: *Economic & Political weekly*. ISSN 2349-8846, Vol. 42, Issue 50. s. 67-72.

CHANG, Kyung- sup. 2010. *Compressed Modernity in Perspective: South Korean Instances and beyond*. Príspevok prednesený na Piatom svetovom kongrese Kórejských štúdií dňa 25-28. 10. 2010 na pôde Čínskej kultúrnej univerzity v Tchaj-pej na Taiwane. [citované 2015-05-01] Dostupné na internete: <http://congress.aks.ac.kr/korean/files/2_1393901162.pdf>.

CHANG, Kyung- sup. 2011. *South Korea under compressed modernity: Familial political economy in transition*. London: Routledge. 178 s. ISBN 978-0-415-69309-7.

CHO, Nam- hoon. 2006. *New challenges for low fertility and policy responses in Korea* [online]. [citované 2015-05-04]. Dostupné na internete: <http://www.neaef.org/public/neaef/files/documents/publications_pdf/young_leaders/4th/Population%20-%20Cho%20Nam%20Hoon%20YLP%20paper.pdf>.

CHO, Nam- hoon. 2013. *Achievements and challenges of the population policy in Korea* [online]. [citované 2015-05-03]. Dostupné na internete: <http://iussp.org/sites/default/files/event_call_for_papers/Extended_paper_Nam-Hoon_CHO.pdf>.

DAO, Mai et al. 2014. *Strategies for reforming Korea's labor market to foster growth* [online]. [citované 2015-05-11]. Dostupné na internete: <<http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2014/wp14137.pdf>>.

Development as modernisation and economic growth: The post- Second World War world order [online]. s.a. [citované 2015-15-04]. Dostupné na internete: <http://www.soas.ac.uk/cedep-demos/000_P519_UP_K3736-Demo/unit1/page_07.htm>.

ECKERT, Carter J. et al. 2009. *Dějiny Koreje*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. 424 s. ISBN 978-80-7106-580-7.

GDP growth (annual %). s.a. In: World Bank [online]. [citované 2015-15-04]. Dostupné na internete: <<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG>>.

GREGORY, Derek et al. 2009. Asian miracle/ tigers. In: GREGORY, Derek et al. *The dictionary of human geography*. Chichester: Blackwell Publishing Ltd. ISBN 978-1-4051-3287-9, s. 38.

HAN, Sang- jin. 1998. The Korean path to modernization and risk society. In: *Korea Journal*. ISSN 0023-3900, Vol. 38, No. 1, s. 5-27.

HAUB, Carl. 2010. *Did South Korea's population policy work too well?* [online]. [citované 2015-05-10]. Dostupné na internete: <<http://www.prb.org/Publications/Articles/2010/koreafertility.aspx>>.

HENDERSON, David R. 1997. Fresh perspectives on East Asia's future: Lessons of East Asia's economic growth. In: *Orbis*. ISSN 0030-4387, Vol. 41, Issue 3, s. 427- 443.

Historical Data Graphs per Year: Literacy: South Korea. 2011. In: *Index Mundi* [online]. [citované 2015-15-05]. Dostupné na internete: <<http://www.indexmundi.com/g/g.aspx?c=ks&v=39>>.

HOSOYA, Leo Aoi - OCHIAI, Emiko. 2014. *Transformation of the intimate and the public in Asian modernity*. Leiden: Brill. 314 s. ISBN 978-90-04-25223-3.

JAE, Woo- lim. 2011. The changing trends in live birth statistics in Korea, 1970 to 2010. In: *Korean J Pediatr* [online]. Vol. 54, No. 11. [citované 2015-05-05]. Dostupné na internete: <<http://synapse.koreamed.org/Synapse/Data/PDFData/0052KJP/kjp-54-429.pdf>>.

JI, Hyuck- moon. 2011. *Cracks everywhere: How the Seongsu bridge collapse changed Seoul's urban personality* [online]. [citované 2015-18-05]. Dostupné na internete: <https://www.academia.edu/6947286/Cracks_Everywhere_How_the_Seongsu_Bridge_Collapse_Changed_Seoul_s_Urban_Personality>.

KHALED, Mortuza. 2007. *Park Chung- hee's industrialization policy and its lessons for developing countries*. Príspevok prednesený na Svetovom zjazde Kórejských štúdií dňa 23-25. 08. 2007 v Busane. [citované 2015-15-05] Dostupné na internete: <<http://www.geocities.ws/mortuzakhaled/park.pdf>>.

KIM, Byoung- kweon. 2012. The 18th presidential election and major issues of economic democratization. In: *Korea Focus* [online]. Vol. 20, No. 11. [citované 2015-05-04]. Dostupné na internete: <http://ebook.kf.or.kr/contentsPdf.jsp?book_id=1046>.

KIM, Eun- mee. 1997. *Big business, strong state: collusion and conflict in South Korean development, 1960-1990*. Albany, NY: State University of New York press. 280s. ISBN 0-7914-3210-6.

KIM, Ik- ki. 2000. *Policy responses to low fertility and population aging in Korea*. Príspevok prednesený na seminári Expert group meeting on policy responses to population ageing and population decline dňa 16-18.10.2000 na Populačnom oddelení ekonomických a sociálnych vecí sekretariátu OSN v New Yorku. [citované 2015-04-25] Dostupné na internete: <<http://www.un.org/esa/population/publications/popdecline/kim.pdf>>.

KIM, Shin- haing. 2007. Finance and growth of the Korean economy from 1960 to 2004. In: *Seoul Journal of Economics*. ISSN 1225-0279, Vol. 20, No. 4, s. 377- 418.

KONG, Kanga. 2014. *South Korea's history of building collapses* [online]. [citované 2015-15-10]. Dostupné na internete: <<http://blogs.wsj.com/korearealtime/2014/02/18/south-koreas-history-of-building-collapses/>>.

KUNISHIMA, Masahiko. 1994. *Collapse of the Korea Seoul Seongsu Bridge* [online]. [citované 2015-05-15]. Dostupné na internete: <<http://www.sozogaku.com/fkd/en/hfen/HD1000144.pdf>>.

KWON, Michelle. 2014. South Korea's woeful workplace inequality. In: *The Diplomat* [online]. May 3, 2014. [citované 2015-15-18]. Dostupné na internete: <<http://thediplomat.com/2014/05/south-koreas-woeful-workplace-inequality/>>.

LEE, Hee- un. 2015. *Professor Chang Kyung-sup's theory on South Korea's compressed modernity* [online]. [citované 2015-15-04]. Dostupné na internete: <<http://www.useoul.edu/research/highlights?bbsidx=121271>>.

MAC DONALD, Lawrence et al. 1993. *The East Asian miracle: economic growth and public policy*. New York: Oxford University Press. 389 s. ISBN 0-19-520993-1.

MARLOW, Ian. 2015. South Korea's chaebol problem In: *The Globe and Mail* [online]. Apr. 24, 2015. [online]. [citované 2015-25-05]. Dostupné na internete: <<http://www.theglobeandmail.com/report-on-business/international-business/asian-pacific-business/south-koreas-chaebol-problem/article24116084/>>.

MARTIN-JONES, David. 2007. Decompressing modernity: South Korean time travel narratives and the IMF crisis. In: *Cinema Journal*. ISSN 0009-7101, Vol. 46, No. 4. University of Texas Press, s. 45-67.

OECD. 2011. General context indicators. In: *Society at a Glance 2011: OECD social indicators*. Paris: OECD Publishing. ISBN 978-92-64-09852-7, s. 41-51.

OECD. 2012. Promoting social cohesion in Korea. In: *Economic Surveys: Korea 2012*. OECD Publishing. ISBN 9789264127845, s. 111-145.

OECD. 2015. Fertility rates: Total, Children/woman, 1970-2012. In: *OECD Health Data: Demographic references* [online]. Dostupné na internete: < <https://data.oecd.org/pop/fertility-rates.htm> >.

OECD Family database. s.a. In: OECD [online]. [citované 2015-23-05]. Dostupné na internete: < <http://www.oecd.org/els/family/database.htm>>.

PAGE, John. 1994. The East Asian miracle: Four lessons for development policy. In: *National Bureau of Economic Research Macroeconomics Annual*, Vol. 9. Cambridge: MIT Press. ISBN 0-262-05172-4, s. 219-282.

PARK, Eun- ja et al. 2014. Living arrangements, chronic diseases, and prescription drug expenditures among Korean elderly: vulnerability to potential medication underuse. In: *BMC Public Health* 2014 [online]. Vol. 14, No. 1284. [citované 2015-25-04]. Dostupné na internete: < <http://www.biomedcentral.com/1471-2458/14/1284>>.

PARK, Madison. 2014. *What went wrong on Sewol?* [online]. [citované 2015-15-10]. Dostupné na internete: <<http://edition.cnn.com/2014/05/15/world/asia/sewol-problems/>>.

QOMAR, Muhammad. s.a. *Park Chung- hee and the economy of South Korea* [online]. [citované 2015-18-05]. Dostupné na internete: <https://www.academia.edu/5057806/PARK_CHUNG-HEE_AND_THE_ECONOMY_OF_SOUTH_KOREA>.

RAMSTAD, Evan. 2015. *As Park Geun- hye faces economic worries in pivotal year, her government bores in on an unglamorous problem* [online]. [citované 2015-15-05]. Dostupné na internete: <http://csis.org/files/publication/150223_Park_Geunhye_economic.pdf>.

REGIL, Alvaro J. de. 2001. *Development with assymetries: The third world and its post-war development strategies* [online]. [citované 2015-05-03]. Dostupné na internete: <https://www.academia.edu/800568/Development_with_Assymetries_The_Third_World_and_its_Post-War_Development_Strategies>.

Seoul department store collapses [online]. s.a. [citované 2015-15-10]. Dostupné na internete: <<http://www.history.com/this-day-in-history/seoul-department-store-collapses>>.

Social engagement of retirees to be promoted through public- private partnerships [online]. Ministerstvo zdravotníctva a sociálnych záležitostí Kórei (보건복지부). 3.7.2014. [citované 2015-15-05]. Dostupné na internete: <http://m.mw.go.kr/mobile_eng/noticeView.jsp?MENU_ID=100203&cont_seq=301915&page=1>.

Social expenditure database. 2011. In: OECD [online]. [citované 2015-23-05]. Dostupné na internete: <<http://www.oecd.org/social/expenditure.htm>>.

South Korean department store collapses, killing at least 113. 1995. In: *New York Times* [online]. [citované 2015-18-05]. Dostupné na internete: <<http://www.nytimes.com/1995/06/30/world/south-korean-department-store-collapses-killing-at-least-113.html>>.

The Committee on low birth rate and aging society starts the new year with its 1st meeting [online]. Ministerstvo zdravotníctva a sociálnych záležitostí Kórey (보건복지부). 28.1.2013. [citované 2015-19-05]. Dostupné na internete: <http://english.mw.go.kr/front_eng/al/sal0201vw.jsp?PAR_MENU_ID=1002&MENU_ID=100203&page=5&CONT_SEQ=281118>.

The death of Daewoo. 1999. In: *The Economist*. [online]. Aug. 19th 1999. [citované 2015-15-05]. Dostupné na internete: <<http://www.economist.com/node/233562?zid=293&ah=e50f636873b42369614615ba3c16df4a>>.

The Index of Income Distribution. s.a. In: Korean statistical information service [online]. [citované 2014-21-03]. Dostupné na internete: <http://kosis.kr/eng/statisticsList/statisticsList_01List.jsp?vwcd=MT_ETITLE&parentId=A#SubCont>.

The Japanese role in Korea's economic development [online]. s.a. [citované 2015-15-04]. Dostupné na internete: <<http://countrystudies.us/south-korea/46.htm>>.

Unemployment rate 1990-2012. 2013. In: *KNOEMA* [online]. [citované 2015-15-05]. Dostupné na internete: <<http://knoema.com/mkgycs/unemployment-rate-1990-2012#Korea>>.

Urgency to tackle the problems of low birth highlighted at the population day ceremony [online]. Ministerstvo zdravotníctva a sociálnych záležitostí Kórei (보건복지부). 2014. [citované 2015-15-05]. Dostupné na internete: <http://english.mw.go.kr/front_eng/al/sal0201vw.jsp?PAR_MENU_ID=1002&MENU_ID=100203&page=1&CONT_SEQ=302463>.

VAVRINCOVÁ, Zuzana. 2014. Kórejská republika vo víre "take-off" v 60. rokoch 20. storočia - aplikácia teórie štádií ekonomického rastu W.W. Rostowa. In: *Miscellanea Asiae Orientalis Slovaca: Studia Orientalia Slovaca; Supplementum 2*. Bratislava: Univerzita Komenského, Filozofická fakulta, s. 155-176.

World development indicators. s.a. In: World Bank [online]. [citované 2015-24-05]. Dostupné na internete: <http://data.worldbank.org/country/korea-republic#cp_wdi>.